új kéve

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYÜLEKEZETEK LAPJA

1453 – Konstantinápoly bevétele – Jean Le Tavernier műve (1455)

XXX. évfolyam 1. szám *Stockholm, 2022 április-május*

Dr. PŐCZE ISTVÁN *evangélikus lelkész, a SMAPEK Elnökségének lelkészi elnöke,*
523 98 HÖKERUM Tångagärde 136
Mobil: +46–76–627 80 84
E-mail: smapek.parokia@gmail.com

EGYHÁZI TISZTSÉGVISELŐK

Dr. HERCZEGHNÉ Dr. JUHÁSZ EDIT
az Uppsalai Gyülekezet felügyelője, a SMAPEK Elnökségének világi elnöke, országos főfelügyelő
752 67 UPPSALA Herrhagens byväg 56x
Mobil: +46–73–772 68 25
E-mail: edit.herczeghne@gmail.com

Dr. SEBESTYÉN GÁBOR
a Stockholmi Gyülekezet felügyelője, emeritus (tiszteletbeli) országos főfelügyelő
126 47 HÄGERSTEN Fastlagsvägen 42/1
Tel: +46–8–184 172 Mobil: +46–73–966 04 75
E-mail: gabor.sebestyen@yahoo.com

TÓTH ILDIKÓ
a Sölvesborgi Gyülekezet felügyelője, emeritus (tiszteletbeli) országos főjegyző
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlsg 4 H
Tel: +46–456–140 37 Mob: +46–73–025 40 14
E-mail: tothildiko41@gmail.com

BUGNYÁR ANNA ÉVA
az Uppsalai Gyülekezet presbitere, a SMAPEK országos főjegyzője,
753 32 UPPSALA Skolgatan 47 A
Mobil: 0722-637814
E-mail: anna.bugnyar@gmail.com

LINDBERG CSISZÉR KATALIN
a Västerås Gyülekezet felügyelője, a SMAPEK Elnökségének tagja
724 70 VÄSTERÅS Lövhagsgatan 7
Mobil: +46–73–673 59 58
E-mail: csisszancs@freemail.hu

Ifj. VASZI ÁRPÁD
a Helsingborgi Gyülekezet felügyelője, a SMAPEK Elnökségének tagja, IT-felelős
254 49 HELSINGBORG Jaktfalsgatan 62
Mobil: +46–76-008 08 76
E-mail: avaszi@yahoo.se

KOVÁCS ANDREA
központi pénztáros hivatalból részt vesz az Egyháztanács és az Egyháztanács Elnökségének ülésein
260 50 BILLESHOLM Ivarsgatan 6
Tel: +46–42–284 584 Mobil: +46–70–644 02 49
E-mail: ak@andreakredovisning.se

DEÁK GYÖRGY
a Boráisi Gyülekezet felügyelője
507 54 BRÄMHULT Jutegatan 11
Tel: +46–33–230 307
E-mail: deak.gyuri@hotmail.com

FEKETE JENŐ
az Eskilstunai Gyülekezet felügyelője
633 53 ESKILSTUNA Klarbärsvägen 23
Tel: +46–16–120 039 Mobil: +46–70–920 33 72
E-mail: jeno.fekete43@gmail.com

JORDÁKY BÉLA
a Göteborgi Gyülekezet felügyelője
428 35 KÄLLERED Gamlehagsvägen 19
Tel: +46–31–795 25 02 Mob: +46–70–562 31 08
E-mail: bela.jordaky@telia.com

SÁRKÁNY SÁNDOR
a Halmstadi Gyülekezet felügyelője
312 40 GENEVAD Lillgatan 2
Mobil: +46–70–972 46 78
E-mail: sandorsarkany@yahoo.com

GAAL IMRE
a Jönköpingi Gyülekezet felügyelője
561 48 HUSKVARNA Ollonborrvägen 6
Mobil: +46–70–362 45 72
E-mail: imre.gabriella@telia.com

KOVÁCS KATALIN
a Ljungbyi Gyülekezet felügyelője
341 43 LJUNGBY Olofsgatan 5
E-mail: katicabogar73@gmail.com

Dr. BÉKÁSSY N. ALBERT
a Malmöi Gyülekezet felügyelője
226 57 LUND Skrivarevägen 13
Tel: +46–46–13 83 04 Mobil: +46–70–213 83 04
E-mail: bekassyan@gmail.com

PÉTER CSABA KÁLMÁN
a Växjöi Gyülekezet felügyelője, a Szeretetszolgálat országos megbízottja
355 73 VÄXJÖ /GEMLA Stationsvägen 7
Mobil: +46–70–454 51 21
E-mail: csaba.peter@hotmail.com

Halott voltam, de íme élek

Krisztus mondja: Halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai. (Jelenések könyve 1,18)

Szeretett Testvéreink, Barátaink!

Egy német közvélemény-kutatás szerint csak 19%-a a németeknek hiszi, hogy Jézus feltámadt a halottak közül. A magukat keresztségnek vallók közül is csak kevesen tudják elfogadni húsvét üzenetét: szabadegyháziak 49%, római katolikusok 31%, protestánsok 28%. Miért ez a nagy „hitetlenség” a keresztény hitet magalapozó kijelentéssel szemben?

Már Pál apostol hadakozni kényszerült a korinthusi gyülekezetben elharapódzott tévtanítás ellen, mely a feltámadást a földi életben már bekövetkezettnek mondta, egyfajta szellemi megújulásnak hitte. „Hiszen ha nincs a halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is. ... Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.” (1.Kor 15,13.14.19)

A mai kor emberének is nehezére esik elfogadni a minden emberi tapasztalatot és ismeretet felülíró üzenetet Krisztus feltámasztásáról. Hiszen általános emberi tapasztalat, hogy a halott, az halott. Visszaút a halálból nincsen. De az újszövetségi iratok nem is Jézus a földi életbe való visszaútjáról tudosítanak, hanem új, más életről, örök életről! Aki ismeri az evangéliumok tudosításait a feltámadottal való találkozásokról, tudja, hogy sok esetben nem ismerték fel őt (Mária Magdolna, emmausi tanítványok, stb.). Neki magának kellett önmagát felfednie, hogy meggyőződjenek róla, valóban ő az. Vagy pedig mint a halászok a meddő halászat után csak sejtik, ki lehet az, aki megtöltötte hálójukat és megvendégeli őket hallal és kenyérrel, de nem merik megszólítani (Ján 21).

A Feltámadott más, mint amit emberi ésszel fel tudunk fogni. Aki keresztülment a halál és a pokol kapuján és kinyitotta számunkra az Istenhez vezető utat, az nem tért vissza múlandó földi testébe. Isten új életet adott neki – és ezt az életet kínálja a Feltámadott nekünk is, akik még a mában élünk, földi létünk minden szépségével és nyomorával.

Húsvét üzenete az, hogy Isten szeretete erősebb mindennél, ami életünket megnyomorítja, erősebb a halálnál is. Sőt, Isten szeretete mindenkit, aki Krisztusban bízik, a halálon keresztül magához von és új, örök életet ad neki. Ez a hit az az alap, ami megtart minket életünk kihívásai közt. Alkalmassá tesz minket, hogy Jézust kövessük és az ő igéjét hirdessük, szeretetét továbbadjuk embertársainknak. Mindezt azért, mert „Győzelmet vettél, ó Feltámadott, örök nagy dicsőség a diadalod!

Gémes Pál
a Protestáns Gyülekezetek Szövetségének társelnöke

Hálát adunk Istennek azért a kegyelemért, hogy a koronajárvány miatti kétéves kényszerszünet után a virágvasárnapi hétvégén a Presbiteri Konferencia keretében találkozhattak a gyülekezetek képviselői, a Nagyhéten pedig az Ifjúsági Konferencia hagyományos találkozója is megrendezésre került a németországi Holzhausenben.

Ezzel a reménységgel készülünk az őszi közgyűlés alkalmára, melyet 2022. szeptember 1–4. között Nürnbergben tartunk majd. A házigazda és vendéglátó Nürnbergi Magyar Református Gyülekezettel a közös szervezés javában folyik. Szeretnénk, hogy ez az alkalom is az előzőekhez hasonlóan egy felemelő találkozó és eredményes tanácskozás legyen, ezért kérünk benneteket, hogy a gyülekezeti képviselők jelentkezését június végéig küldjétek el a szervezőkhöz.

Húsvét után, mennybemenetel és pünkösd felé menendőben Istentől megáldott ünnepszentelést kíván terstvéri szeretettel a Nyugat-Európai Magyar Protestánst Gyülekezetek Szövetségének elnöksége .

Karvansky Mónika, Gémes Pál, Jaskó Irén

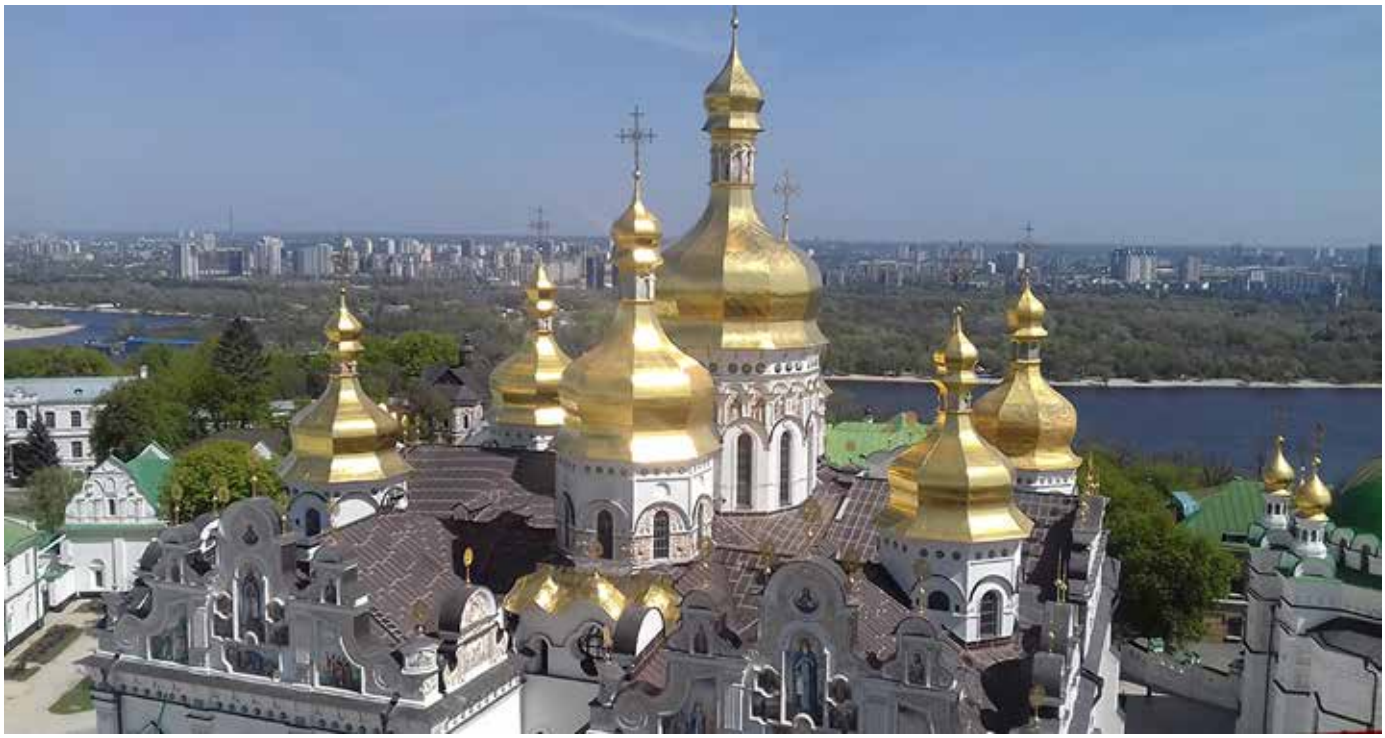

A Dnyeper folyóra néző Pecserszka Lavra „aranyszínű hagymakupolái nemrég még békésen csillogtak a napfényben."

Kié lesz a régió és a vallás?

A kijevi jeges szélben a Pecserszka Lavra ortodox barlangkolostor macskaköves udvarán áll fekete köpenyében az orosz egyház püspöke, miközben a távolban tüzérségi ütegek dörögnek. Napról napra összeszoruló szívvel nézi, hogyan nyeli el lassan a várost a háború. A harcokban az orosz kereszténység szent helyei is veszélybe kerültek, így a Dnyeper folyóra néző templomok sora, amelyeknek aranyszínű hagymakupolái nemrég még békésen csillogtak a napfényben.

A VALLÁS A HÁBORÚ RÉSZÉVÉ VÁLT

Az ortodox barlangkolostorban a 11– 12. század óta nyugszanak szláv ortodox szentek. A terület különleges klímája tette lehetővé, hogy az eltemetett szerzetesek holttestei természetes módon mumifikálódjanak, ezért szinte tökéletes állapotban maradtak meg. A világörökségi listán szereplő helyszín jogállása sokat elárul a jelenlegi helyzetről. A nevezetesség Ukrajna függetlenné válása után is a moszkvai patriarchátus lelkészi vezetése alatt áll, míg az ukrán kormány hivatalosan múzeumként működteti.

A világnak ezen a táján a keresztény vallás is a háború részévé vált. Az Oroszországhoz hű papok az egyházi vezetők ajánlásával a vasárnapi prédikációkban a béke evangéliumát hirdetik, amelyet sok ukrán árulásnak tekint, mivel úgy látják, egy agressziót folytató állammal szemben nem lehet a béke reménységét táplálni.

Miközben Ukrajna kormánya minden munkaképes férfit felszólított az ország védelmében való részvételre az orosz invázióval szemben, a barlangkolostorban szolgáló püspök másképp látja az eseményeket: „Mivel az oroszok és az ukránok egy nép, egy vallással, az orosz hadsereg nem ellenség. Az Ukrajnában élő hívőknek a békéért, nem pedig a győzelemért kell imádkozniuk. Csak Isten hozhat békét."

A független Ukrán Ortodox Egyház merőben más álláspontot képvisel. Epifányij ukrán metropolita határozottan támogatja az ellenállást: „Imádkozunk és cselekszünk. A hívőknek oltalmazniuk kell az országot. Hősies népünk megvédi magát... Ellenállásunk minden egyes órája egyre több embert ösztönöz világszerte Ukrajna támogatására."

Oroszországban és Ukrajnában egyaránt az ortodox kereszténység a legfőbb vallás. A Pew Research Center 2015-ös felmérése szerint az oroszok 75 százaléka, az ukránok 78 százaléka vallotta magát ortodoxnak.

Ukrajna lakosságának túlnyomó többsége két ortodox egyházhoz tartozik. A régebbi és nagyobb egyház a Moszkvai Patriarchátus Ukrán Ortodox Egyháza. Ez felügyeli az ukrajnai egyházközségek többségét, élvezi a világ ortodox közösségének elismerését. A legfőbb lelki vezetője Kirill pátriárka, közel áll a Kremlhez, többször hangsúlyozta, hogy Ukrajna és Oroszország népeit szoros történelmi kötelékek fűzik össze.

A másik Ukrán Ortodox Egyház büszkén vállalja Moszkvától való függetlenségét. Az ortodox terminológia szerint autokefáliára, vagyis önállóságra törekszik, amely a papság és hívei számára lehetővé teszi, hogy kialakíthassák a kereszténység egyedi, ukrajnai gyakorlatát. Az Ukrán Ortodox Egyház az ország nyugati részén az egyik legnagyobb felekezet, rendszeresen hangoztatja a NATO-t és az Európai Uniót támogató álláspontját.

KÖZÖS GYÖKEREK

Az ortodox keresztények mind Oroszországban, mind Ukrajnában a kijevi nagyfejedelem Kr. u. 988-ban történt megtéréséhez vezetik vissza hitüket. Az oroszok Vlagyimir, az ukránok pedig Volodimir néven (a jelenlegi két elnök nevében is ugyanez az eltérés) emlegetik a nagyfejedelmet, akit a Bizánci Birodalom fővárosából, Konstantinápolyból érkezett misszionáriusok kereszteltek meg. A legenda szerint Vlagyimir azután hozta meg ezt a döntést, miután küldöttei meglátogatták a Hagia Sophiát, és ékes szavakkal írták le az ortodox liturgiát, amely a fizikai érzékeket magával ragadja és Isten szent jelenlétére irányítja. „Már nem tudtuk, hogy a mennyben vagy a földön vagyunk-e?” – jelentették a követek. Vlagyimir herceg megkeresztelkedett és elrendelte, hogy harcosait és családjaikat a Kelet-Római Birodalom papjai kereszteljék meg a Dnyeper folyóban. Kijev a keleti szlávok legfontosabb vallási központjává vált. Mind az ukránok, mind az oroszok úgy tekintenek ezekre az eseményekre, mint a saját nemzetük születésére. Vlagyimir kereszténysége a szétszórt, egymással rivalizáló törzseket egy néppé egyesítette. Ettől a pillanattól kezdve az ortodox kereszténység alakította a keleti szlávok művészetét, építészetét, zenéjét, irodalmát és gondolkodását.

A tatár hódítás alatt 1240-ben elpusztult Kijev hanyatlásnak indult, és amikor az orosz fejedelmek levetették Batu kán igáját, Moszkva lépett Kijev helyébe a szláv ortodoxia központjaként. Konstantinápoly 1453-as iszlám meghódítása

Vlagyimir ill. Volodimir kijevi nagyfejedelem megkeresztelkedése Kr.u. 988-ban

tovább erősítette Moszkva meggyőződését, hogy megörökölte az igaz kereszténység védelmezőjének szerepét. A hárommillió négyeztkilométer területű Oroszország ekkorra már Európa legnagyobb állama lett, uralkodója, III. Iván minden oroszok cárjának nevezte magát, országát pedig Bizánc örököseként, a nyugati kereszténységgel szemben és egyidejűleg az iszlám ellenében határozta meg. Az orosz állam ideológiáját megalapozva ekkor írta Filofej szerzetes: „Két Róma elsüllyedt, a harmadik Moszkva – negyedik Róma nem lesz.” Vagyis Róma és Konstantinápoly bukása után Moszkva fogja betölteni az egyetemes krisztusi küldetést.

Időközben Ukrajna a rivális európai hatalmak, lengyel-litván, osztrák-magyar és orosz uralom alá került. Az ukrán identitás és kereszténység ezek hatását mind magába szívta.

Ukrajna nyugati területein, a lengyel katolikus befolyás alatt az 1596-ban alapított ukrán görögkatolikus egyház volt az uralkodó. A görögkatolikus egyházak megtartották az ortodox istentiszteleti formákat, de elismerik a pápa fennhatóságát. Amikor Sztálin a második világháború után elnyomta az újraéledő ukrán nacionalizmust, ezt az egyházat is felszámolta. Néhány pap és egyházközség a föld alá vonult, a többség pedig kénytelen volt az orosz ortodoxiához csatlakozni. Ugyanakkor Közép- és Kelet-Ukrajnában megmaradtak az autonóm ukrán ortodox törekvések, és ezek hatására a bolsevik forradalmat követő polgárháború idején rövid időre létrejött az autonóm ukrán ortodox egyház, amely azután a kommunisták hatalomátvételével a föld alá kényszerült.

A Szovjetunió 1991-es felbomlásával az immár független Ukrajnában egyre bonyolultabbá vált a vallási helyzet. Az autonóm ukrán ortodox és görögkatolikus egyházak visszanyerték jogi státuszukat. Az orosz ortodox egyházon belül pedig egy ukránbarát frakció kinyilváníttta függetlenségét a moszkvai patriarchátustól, de önállóságukat (autokefália) nem ismerte el a világ egyetlen ortodox egyháza sem.

FÜGGETLENEDÉSI TÖREKVÉSEK ÉS AZ OROSZ VÁLASZ

A 2014-ben lezajlott úgynevezett Majdan-téri forradalom után került újra napirendre az önálló egyház létrehozásának terve. Petro Porosenko megválasztott elnökként 2018-ban azzal a kéréssel fordult I. Bartolomaiosz konstantinápolyi ökumenikus pátriárkához, hogy adjon ki bullát az egységes autokefál, azaz önálló ukrán ortodox egyház létrehozásáról, kijevi patriarchátussal. I. Bartolomaiosz támogatta az ukrán tervet.

Bár a keleti ortodox kereszténységnek nincs egyértelmű eljárása új autokefál egyház léétrehozására, a világ 15 önálló ortodox egyháza, történelmi okokból, a konstantinápolyi ökumenikus ortodox pátriárkát tekinti „elsőnek az egyenlők között”. Ezért I. Bartolomaiosz úgy döntött, neki van felhatalmazása a státusz megadására, annak ellenére, hogy Moszkva kijelentette: „tartózkodjon az ukrán egyházi

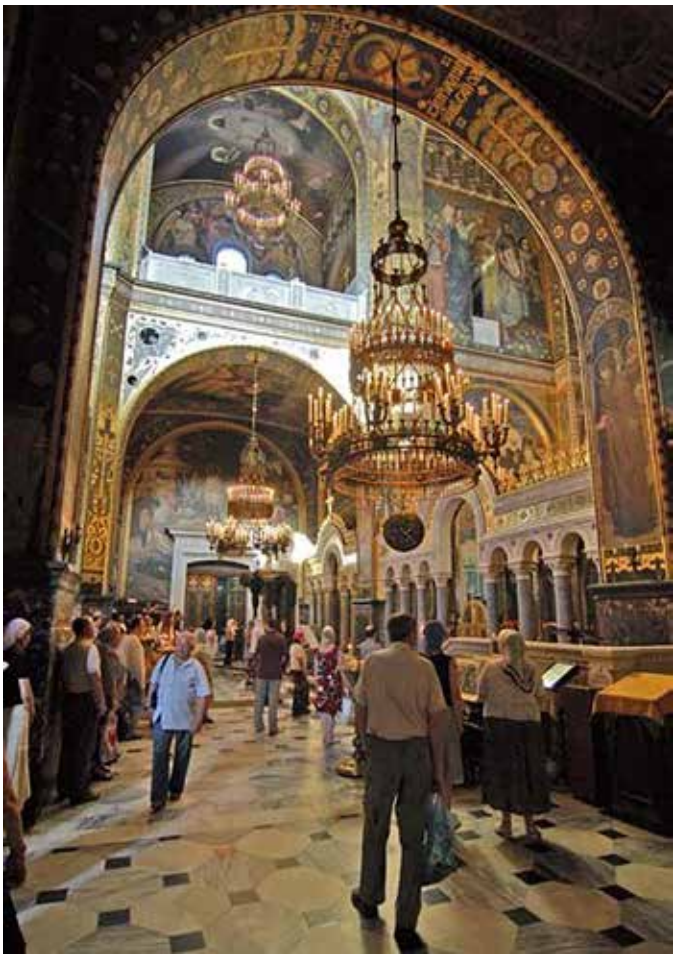

A kijevi Volodimir székesegyház belső tere

ügyekbe való beavatkozástól", valamint kifejezte „határozott tiltakozását és mély felháborodását" amiatt, hogy kijevi külső egyházmegyei vezetővé nevezte ki az Amerikai Egyesült Államokból Daniel pamphiloni érseket, Kanadából pedig Ilarion edmontoni püspököt, hogy Kijevbe utazzanak az autokefália előkészítésére. Az I. Bartolomaiosz által kinevezett mindkét észak-amerikai főpap Nyugat-Ukrajnából származik, és az orosz ortodox egyház szempontjából „szakadár" ukrán egyházat képviselte. Oroszország jogellenesnek nyilvánította I. Bartolomaiosz lépéseit, kiemelve, hogy nem rendelkezik a római katolikus egyház fejéhez hasonló jogkörökkel.

2018 decemberében egy egyesítő tanács hivatalosan is feloszlatta az ukrajnai ortodoxia többi ágát, és létrehozta az Ukrán Ortodox Egyházat. 2019 januárjában I. Bartolomaiosz aláírta a hivatalos rendeletet, a tomoszt, azaz az ukrán egyház önállóságát kimondó iratot. Az új, egyesített Ukrán Ortodox Egyház vezetője Epifanyij metropolita lett. Az ukrán hívők több évtizedes erőfeszítéseik csúcspontjának tekintették a teljes mértékbern saját független szervezettel rendelkező Ukrán Ortodox Egyház megalakulását. Már 1921-ben, 1942-ben, 1990-ben és 1992-ben is történtek erre nézve kísérletek, de egyik sem volt sikeres. Az önállósodás I. Bartolomaiosz pozícióját is megerősítette, hiszen ezzel Konstantinápoly visszakapta fennhatóságát Kijev felett, továbbá híveket szerezve megnövelte befolyását.

Az orosz fél kiemelte, hogy a döntésben politikai indokok játszották a főszerepet, az elnökválasztási kampányban használták fel az egyház ügyeit, amelyhez a konstantinápolyi pátriárka is segítséget nyújtott.

Kijevben ünnepséget szerveztek a konstantinápolyi elismerés örömére, Petro Porosenko pedig kifejtette, hogy a szellemi szabadság a függetlenség fontos záloga. Ezzel Kijev elvágta az utolsó szálakat is, amelyek összekötötték Moszkvával. Az ukrán ortodox egyházak kitűzték nemzetük zászlaját, és adománygyűjtésbe kezdtek az ukrán hadsereg számára.

Az ukrán ortodox egyházat eddig négy másik autokefál ortodox egyház ismerte el. Konstantinápoly, Alexandria, Görögország és Ciprus egyházainak mindegyike üdvözölte a függetlenedést. A moszkvai patriarchátus viszont megszakította a közösséget Konstantinápollyal az új egyház létrehozásában játszott szerepe miatt.

A vallás szerepét az orosz-ukrán konfliktusban Vlagyimir Putyin elnök 2021-ben megjelent „Az oroszok és ukránok történelmi egységéről" című cikkében foglalta össze, amelyben hangsúlyozta, hogy Oroszország és Ukrajna „ugyanaz a történelmi és szellemi közeg. Szent Vlagyimir egyszerre volt Novgorod hercege és Kijev nagyhercege, így spirituális döntése ma is nagyban meghatározza rokonságukat". Az oroszokat és ukránokat nemcsak úgy mutatja be, mint azonos népet, hanem úgy is, mint akiknek közösek a legfontosabb vallási alakjai és szent helyei, és ezek alapvető fontosságúak különálló vagy közös identitásuk és államiságuk szempontjából. A katonai hadjárat kezdetétől fogva nyilvánvaló, hogy Oroszország Kijevet nemcsak kormányzati központnak, hanem kulcsfontosságú vallási helyszínnek is tekinti.

Weberné Zsikai Mária (Reformátusok Lapja)

Lásd további cikkeinket a Kijevi Rusz történelmi hátteréről, az orosz-ukrán ellentét gyökereiről.

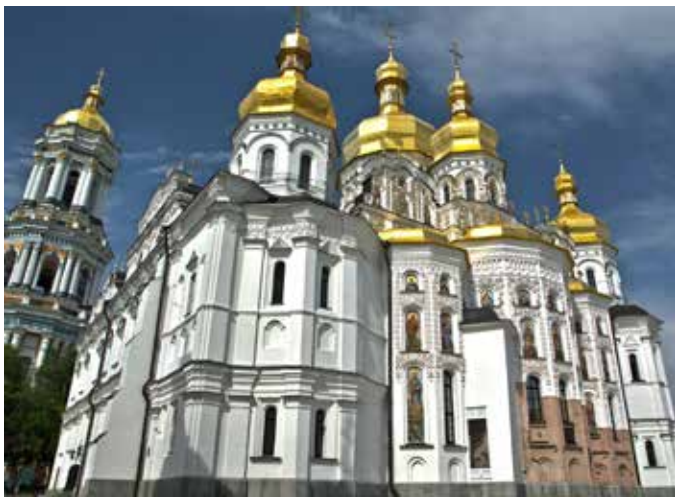

A Pecserszka Lavra kolostor Kijevben

Összekapcsol-e, vagy elválaszt a múlt

Vikingek, varégok, ruotsik, svédek, russzok, és szlávok, poljánok, ukránok, oroszok

A jelenleg már teljes erővel dübörgő orosz-ukrán háború a történelemben tájékozatlan ember számára minden szempontból érthetetlen, főleg amikor a konfliktus két testvérnek mondott vagy tudott nép között feszül. Magam mindig igyekeztem a dolgok eredőjét, ok-okozati összefüggését megvizsgálni, s ezt teszem most is, hozzátéve: bárcsak mindenki ezt tenné, mielőtt véleményt formálna és cselekvésre emelné kezét. A már nevezett témában előbb felfrissítettem eddigi ismereteimet, s újból eljutottam odáig, hogy a közép-keleteurópai régió megértéséhez a kiindulópont a Kijevi Rusz, s annak történelmi háttere. Ebben a háttérben ott van a hanyatlásában még mindig erős Bizánc, a viszonylag rövid idejű Kazár Birodalom, a Kaukázuson túl az iszlám Abbaszida Birodalom. Észak-nyugatról készülnek a varég vagy ruotsi nevű vikingek, dél-nyugaton Etelközben Kijev alatt elvonulnak és a Kárpátokon túlra, a Vereckei-hágó felé veszik útjukat a honfoglaló magyarok. S az idő távolában már felkődlik a Mongol Birodalom, mely az 1241-es tatárjárásban majd maga alá gyűri az egész térséget leendő nagyfejedelemségeivel és királyságaival. A magyarok négyötöde odavész, de az ország újjáépül és marad. Közel hét évszázaddal később az ország kétharmadát elrabolják, de a maradék él és marad. S e térségben ma más két maradék kapaszkodik egymásba gyűlölettel, s még nem tudja, kié lesz a régió és a vallás?

Min marakodnak

Nemcsak az érintettek, hanem Európa, sőt az egész világ aggódva figyeli az immár 8 éve tartó orosz-ukrán konfliktust, mely két hónapja már nyílt és kegyetlen háborúba csapott át. Látszólag sokan próbálják oldani a felek közötti feszültséget, de a levegő bűzlik az érdektől. Kevesen tudják, hogy a két nemzet közötti ellentétek egészen a középkorig vezethetőek vissza. Az alábbiakban ennek történelmi hátterét világítjuk meg.

21 éve, 1991-ben a világ első kommunista állama, a Szovjetunió alapjai megrepedeztek, majd rövid időn belül az egykori szuperhatalom széthullott. Helyén új államok jöttek létre, amelyeknek természetes első lépése az volt, hogy meghatározták a függetlenségüket igazoló nemzeti identitásukat. Nem mellékesen, rendkívül érzékenyek lettek minden olyan nézőpontra, amely egy kicsit is csorbíthatja új államuk (nemzetük) szuverenitását. Magától értetődő módon múltjukban, történelmükben kerestek olyan biztos pontokat, amivel létezésük legitimálását és szükségszerűségét bizonyíthatták.

Eltérő nézőpontok

Ukrajnában egyfajta identitásválság alakult ki. Ehhez az is hozzájárult, hogy megtörtént ugyan az Oroszországtól való politikai és részbeni gazdasági szétválás, ám kulturális téren ez nem következett be. A két nemzet a mai napig eltérően vélekedik a közösnek hitt vagy nem hitt történelméről. Abban azonban megegyezik nézőpontjuk, hogy mindketten a Kijevi Ruszt tekintik kultúrájuk és államiságuk kiindulópontjának. A Kijevi Ruszra való hivatkozással az ukrán állam az Oroszországtól való különállását kívánja történelmileg igazolni, míg Moszkva az összetartozást sugallja. Az oroszok egy része szerint az ukrán „testvérállamnak" Oroszországhoz kellene tartoznia. amiről az ukránok hallani sem akarnak. Kárpátalján pedig mintegy kétszázezer még szülőföldjén élő magyar nem tudja, még meddig?

Történelmi előzmények

Vitathatatlan, hogy a Kijevi Rusz fennállása (882–1240) és európai történelemben betöltött szerepe nagy hatást gyakorolt mind az orosz, mind az ukrán nemzettudatra. Amikor 1000 karácsonyán első királyunk, a később szentté avatott István felvette Rómától a keresztséget, még nem tudhatta, mit fog jelenteni a világtörténelemben és benne az egyháztörténelemben az, hogy két évvel őelőtte, 988-ban – „a szomszédban" – egy varég viking fejedelem I. Vlagyimir (vagy Volodimir) kijevi nagyfejedelem felvette a keleti-keresztény vallást, s ezáltal a Kijevi Rusz bebocsátást nyert a középkori Európa keresztény közösségébe. Ezzel a keleti szlávok előtt a kereskedelmi és kulturális kapcsolatok lehetőségei szélesre tárultak, különösen Kelet- és Dél-Európával, ezen belül is Bizánccal. A 988-as esztendő tehát mérföldkő az oroszok és ukránok számára, ekkor váltak Európa részévé, hiszen ez lett nemzetté válásuk első lépcsőfoka.

Az igaz, hogy a nagyfejedelem 988-as megkeresztelkedése volt az első lépcsőfoka az ukránok és az oroszok nemzetté válásának, de kíváncsian várjuk annak bejelentését, hogy Ukrajna teljesítette a maradék lépcsőfokok meglépését, hogy ezt követően a nemzetté válás után beléphessen az EU szent hajlékába. Az csak egy szépséghiba volna, ha az engedély vagy meghívó Ukrajnának igen, Oroszországnak nem szólna.

Az orosz és az ukrán verzió

A mai történészi vitákban Ukrajna erőteljesen ragaszkodik ahhoz, hogy a Kijevi Ruszhoz kizárólag az ukránok, és nem az oroszok ősei tartoztak, ezért a 988-as esemény, a fejedelem megkeresztelkedése valójában az ukránság öröksége! Szerintük az oroszok elődállamának a Moszkvai Nagyfejedelemség tekinthető, amelyet sokkal később, csak a XIII. században alapítottak, ráadásul akkor is a Mongol Birodalom vazallusállamaként. A teljes függetlenségre csupán a XV. század végén tett szert.

A Kazár Birodalom területe 650-850 között

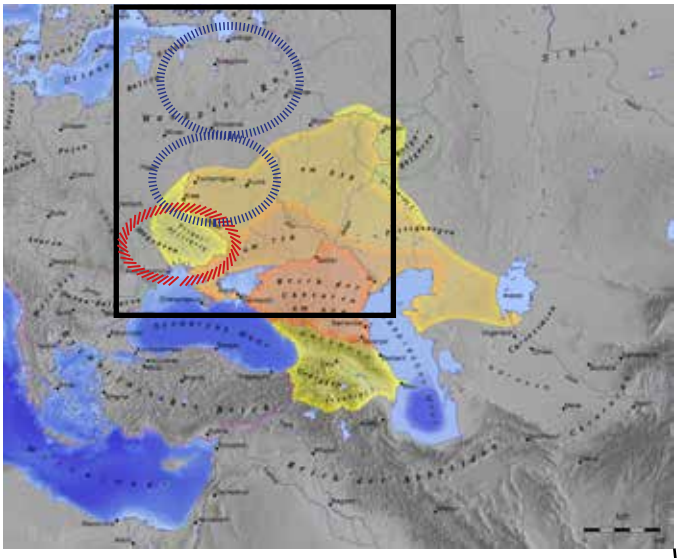

Sötét keretben a későbbi Rusz területe (lásd részletesebben az alsó térképen), mely a két – kijevi és novgorodi – fejedelemségből jött létre.

Vonalkázott kék körön belül a varégok (Waräger), ill. ruotsik, ruszok által birtokba vett terület, a Rusz. Először ennek északi részét veszi birtokba Rurik (862) és alapítja meg az „új várost", Novgorodot, majd utódja Oleg, több más területtel együtt birtokba veszi Kijevet is. Így áll összeáll a Kijev-Novgorodi nagyfejedelemség, a Kijevi Rusz.

Vonalkázott piros körön belül Etelköz, a honfoglaló magyarok Kárpát-medencébe jövetele előtti szállásterülete, a (két) folyó(k) köze.

Oroszország álláspontja szerint az orosz és ukrán nép közös őstől való származásából egyfajta „spirituális egység" fakad. A Kijevi Rusz a három testvérnemzetet – a beloruszt, az oroszt és az ukránt – egyesítő birodalom volt, melyben az orosz volt a „nagytestvér", s mint ilyennek kötelessége a kisebbek védelmezése, oltalmazása, vagy protektorálása. Ez eléggé vészjóslóan hangzik, s az ukránok élesen elutasítják Oroszország nagytestvéri szerepét.

Egy 1100 éves történet: a Kijevi Rusz

Rurik vagy Rjurik (830–879) viking törzsfő 862-ben ellenőrzést szerzett a finn-ugor és keleti szláv törzsek által gyéren lakott Ladoga-tó környéke felett, ahol Holmgard néven egy erődítményt épített (később ezt a szlávok „új városnak", Novgorodnak nevezték). Az északi hódítókat (tehát a vikingeket) a finn törzsek ruotsik-nak, a szlávok pedig varégoknak nevezték. A „varég"jelentése harcos, a „ruotsi" pedig evezős (ember). A vikingeket a történelem során sokféle névvel illették

A varégok birodalma tehát (finn névadással) így lett Ruotsik Földje: Rusz(ok)Föld, – röviden: Rusz. 882-ben a varég Oleg herceg Novgorodból jóval délebbre, Kønugarðr-ba, a későbbi Kijevbe helyezte központját, így jött létre a Kijevi Rusz (varégok földje).

A keleti szlávoktól a baltikumi finnugor törzsekig nagyon sok különféle nyelvű népet és törzset magába foglaló hatalmas kelet-európai birodalom, a Kijevi Rusz vezető dinasztiái Ruriktól kezdve a vikingek (varégok, ruotsik, ruszok) maradtak.

Míg Oroszország és Ukrajna azon vitázik, hogy a Kijevi Rusz vajon orosz-e vagy ukrán, vagy mindkettő volt-e, addig figyelmen kívül hagyják a tényt, hogy ***a Rusz alapítói és vezető rétege tagadhatatlanul a Rurik-dinasztia révén a vikingek voltak. Tehát a Rusz éppen annyira lehetett skandináv állam is, mint keleti szláv, orosz vagy ukrán.*** A dinasztia tagjai, és a hozzájuk tartozó kíséretük és a kereskedő rétegek évtizedekig megőrizték skandináv identitásukat és nyelvüket. Ám az egykori skandináviai viking törzsterületektől való elszakadásuk, a hatalmas távolságok és az a tény, hogy az ott lakó népesség szám szerint döntő többsége szláv volt, végső soron elkerülhetetlenné tette a birodalom felső vezetésének teljes elszlávosodását.

A múlt máig ható öröksége

Manapság Ukrajna a viking múlton túltéve magát, azzal vádolja Oroszországot, hogy kisajátította a Kijevi Rusz történelmét. A vita, mint a fentiekből is kiderül, nem új keletű, az ukránok által felhánytorgatott történelemrablás eredete immár 300 évvel ezelőttre nyúlik vissza. E vélekedés szerint Oroszország „ellopta" az ukránoktól a Kijevi Ruszt, és annak magasztos múltját saját történelemértelmezésének szolgálatába állította. Az elfogulatlan olvasó a tényekből kiindulva az egykori Rusz-t egyaránt tekintheti az oroszok és ukránok őshazájának. Ez a

A Kijevi Rusz területe 1015-1113 között

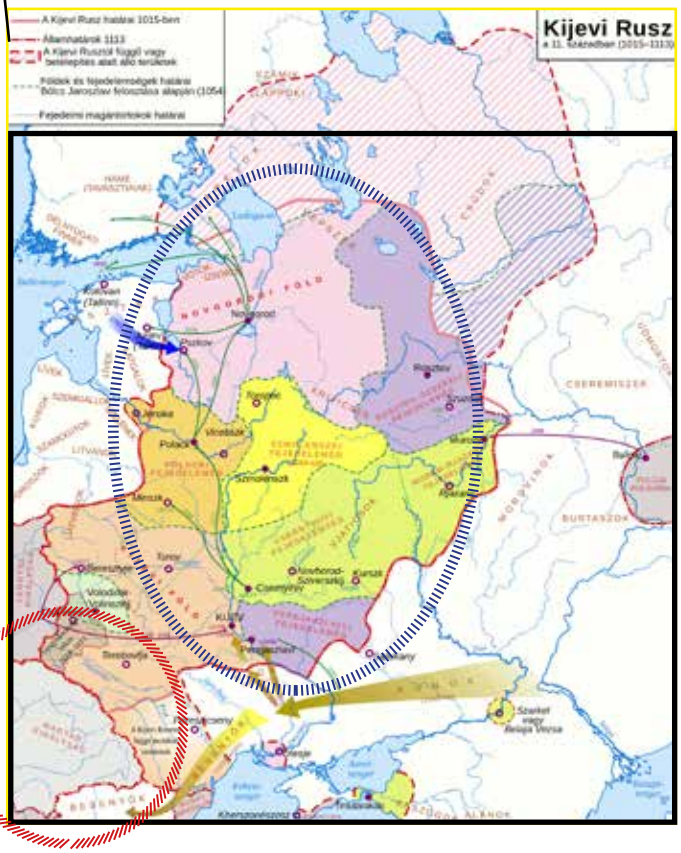

A Rusz, a későbbi Rusz területe (lásd részletesebben az alsó térképen), mely a két – kijevi és novgorodi – fejedelemségből jött létre.

tény azonban nem gátolja meg Ukrajnát abban, hogy egyoldalú történelemszemléletével megalapozza állama létjogosultságát. Ezzel is fékezni igyekszik az oroszok expanzív törekvéseit. Oroszország viszont túlságosan is szó szerint értelmezi és teszi magáévá a „testvérnemzet" Ukrajna feletti politikai és gazdasági befolyását, sőt úgy érzi, hogy felhatalmazást nyerhet a katonai intervencióra is az ukrán állam területén. Félő, hogy Oroszország, folytatva agresszív külpolitikáját, de az Ukrajna oldalán felsorakozó más országok is folytatva szemellenzős szankciós politikájukat, az egész térséget közösen lángba boríthatják. Isten óvjon ettől mindannyiunkat! Van miért imádkoznunk!

mvp

Régmúlt idők elbeszélése

Повѣсть времяньныхъ лѣтъ
(Poveszty vremennyh let)
A Nyesztor-krónika

A Régmúlt idők elbeszélését (avagy az Elmúlt idők krónikáját) óegyházi szláv nyelven írták 1113 körül, mely a Kijevi Rusz történetét írja le 850-től 1110-ig. Az eredeti krónika szerzőjének Nyesztor kijevi szerzetest tartják, innen a krónika egyik elnevezése (Nyesztor-krónika), de nevezik még Óorosz őskrónikának is.

A mű a Kijevi Rusz történetét követi figyelemmel a bibliai Bábel tornyától kezdve. A korábbi idők történetét más évkönyvekből és a szájhagyományból merítette. Földrajzi, kulturális és etnikai vonatkozású ismeretei a kor Kelet-Európájának elsődleges forrásává teszik. Természetesen a kor (Rurik-dinasztia) jegyeit is magán hordozza. A krónikából hosszú ideig csak részletek jelentek meg magyar nyelven. A teljes szöveg fordítását 2015-ben adták ki.

A mű azzal kezdődik, hogy a bibliai özönvíz után Noé fiai (Sém, Kám, és Jáfet) felosztották egymás közt a világot, és Jáfet kapta a Kijevi Rusz területét. Különböző harcok után a terület végül a Közép-Ázsiából származó kazárok, valamint a skandináv varégok (vikingek) fennhatósága alá került, s a régióban élő szlávok a kazároknak és a varégoknak is adót fizettek. A kazároknak fizetett adó túl magas volt, ezért – a krónika szerint – így szóltak egymáshoz: „Keressünk magunknak fejedelmet, aki uralkodik rajtunk, és jog szerint bíráskodik felettünk." És elmentek a tengeren túlra a varégokhoz, akiket rusznak neveztek. A szláv követek megérkeztek a varégok (azaz a ruszok) földjére és felkérték őket uralkodónak. Három nemes fivér fogadta el a felkérést – az idősebbiket Ruriknak hívták. Az ásatások szerint – őelőttük, 750 tájékán – már volt egy skandináv falu Ladoga település közelében, ahonnan az ásatások során skandináv-balti kovácsszerszámok és egy Odint ábrázoló talizmán is előkerült.

Rurik és két fivére érkezése után nem sokkal a szlávok előbb elűzték, majd visszahívták őket, végül Rurik vette birtokba az egész területet, amelyet a saját fővárosából, Novgorodból irányított.

Amikor Rurik két embere, Aszkold és Dir Konstantinápoly (azaz Cárgrád) felé vándoroltak, útközben megálltak egy hegytetőn álló városban, amit Kijnek (Kijev) hívtak; elfoglalták, majd viking szokás szerint elkezdték végigrabolni a környéket. A krónika nekik tulajdonítja a Konstantinápoly elleni viking támadást, amelyben 200 hajó vett részt, és a pusztításnak csak egy később isteni beavatkozásnak tekintett vihar vetett véget.

Rurik Novgorodban halt meg, de halála előtt – mivel a fia Igor még túl fiatal volt – egy rokonára, Olegre (879–912) bízta mind a birodalmát, mind a fiát. Oleg több hadjáratot is indított Novgorodból, meghódította a környéket és megszilárdította a hatalmát. Amikor Kijevbe ért, látta, hogy Aszkold és Dir hatalmas vagyonra tett szert. Kicsalogatta a városból, megölte őket, majd átvette a hatalmat az ő területeik fölött is, és 882 körül áthelyezte a fővárost Novgorodból Kijevbe. Diplomáciai és katonai úton meggyőzte a környéken lakó népeket, hogy a kazárok helyett inkább neki fizessenek adót. Oleg uralma alatt a Rusz befolyása jelentősen megnőtt a térségben, Kijev kincstára pedig megtelt.

Oleget a „próféta" címmel is illették: megjósolták, hogy a saját gyönyörű lova öli majd meg, és ezért soha nem merte megülni. Miután lova elpusztult, elment a csontjaihoz, s a jóslatot kigúnyolva rátaposott a ló koponyájára; egy alatta rejtőzködő kígyó megmarta a lábát, s Oleg belehalt a kígyómarásba.

Oleget Rurik fia, Igor (912-945) követte a trónon, akit ő nevelt fel. Igor még a trónra lépése előtt feleségül vett egy varég nőt, Olgát, aki később Szent Olgaként vonult be a történelembe (meghalt 969 körül). Igor is adót szedett a meghódított területekről, de kevésnek találva azt, még többet követelt, s emiatt a drevljánok által szervezett merénylet áldozata lett. Mivel fia, I. Szvjatoszláv (945-972) még túlságosan fiatal volt, 945 és 963 között özvegyen maradott anyja, Olga uralkodott a nevében.

Olga elsőként megbüntette férjének gyilkosait. Ezek felajánlották, hogy a drevljان Mal herceg feleségül veszi Olgát.

Beleegyezést színlelve fogadta is a követeiket, akiket csellel rávett, hogy csónakba szálljanak: a csónakokat gödrökbe dobatta és élve eltemettette őket. Ezután kérette a drevljánok legbölcsebb embereit, akiket egy fürdőbe vezetett, amit aztán rájuk gyújtott. Végül arra kérte a drevljánokat, hogy rendezzenek halotti tort meggyilkolt férje, Igor tiszteletére, majd amikor kellően lerészegedtek, az összes résztvevőt lemészároltatta. A túlélők Iszkorosztyeny városában kerestek menedéket, ahol Igort megölték. Olga megostromolta a várost, majd amikor nem tudta bevenni, csellel próbálkozott. A fegyverletétel feltételeként mindössze házanként három galambot és három verebet kért a város lakóitól. Ezt meg is kapta, de a katonái egy darabka kénes taplót erősítettek a madarak lábára, majd eleresztették őket. A madarak visszatértek a fészkeikbe a háztetők alá, azok mind lángra kaptak és Iszkorosztyeny porig égett. A túlélők többségét megölték vagy eladták rabszolgának, de néhányak életét megkímélték, hogy a továbbiakban is legyen kitől adót szedjenek.

Olga bosszújának története a Nyesztor-krónika legendásabb részei közé tartozik, de úgy tartják, hogy a drevljánok kiirtásának leírása valódi eseményeken alapul. Ezeket a történeteket később teljesen figyelmen kívül hagyva az egyház, hittérítő munkája sikeréért Olgát szentté avatták. A régió mégsem Olga, hanem I. Vlagyimir uralkodása alatt tért át a keresztény hitre.

I. Vlagyimir és Bölcs Jaroszláv

963 körül Olga lemondott I. Szvjatoszláv javára, aki hamarosan még Olegénél és Igorénál is nagyobb hódító hadjáratra indult további területek és új kereskedelmi útvonalak reményében. Először a régi riválisnak számító Kazár Birodalmat hódította meg, aztán következtek a volgai bolgárok, az alánok, majd a dunai bolgárok, míg végül megháromszorozta a területét.

Épp egy ilyen hadjáratról tartott haza Kijevbe, amikor merénylet áldozata lett. Halála után a fiai, I. Jaropolk (972-980), Oleg és Vlagyimir küzdöttek a trónért. Oleget megölték, és amikor I. Jaropolk magához ragadta a hatalmat, Vlagyimir Norvégiába menekült Haakon Sigurdsson (972– 995 körül) udvarába. Varég sereget toborzott és várt a megfelelő alkalomra. Lesből támadott Jaropolk seregére és megölte a bátyját.

Vlagyimir követte az apja példáját és hadjáratokkal igyekezett új területeket szerezni, valamint megszilárdítani a hatalmát. A hadjáratok során pogány szentélyeket építtetett a helyi isteneknek. 987-ben II. Baszileiosz bizánci császár (976-1025) Vlagyimir segítségét kérte két trónkövetelő ellen (akik közül az egyik, Bardasz Phókasz, már ki is kiáltotta magát császárnak). A segítségéért cserébe Vlagyimir azt kérte, hogy feleségül vehesse Baszileiosz nővérét, Annát. Baszileiosz beleegyezett, de csak azzal a feltétellel, hogy Vlagyimir megkeresztelkedik.

Az egyezség eredményeképp a Kijevi Rusz áttért a kereszténységre, a Bizánci Birodalom pedig elkezdett varég zsoldosokat alkalmazni. 988 körül Vlagyimir 6000 varégot küldött Baszileiosznak Konstantinápolyba, belőlük lett a bizánci császárok testőrgárdája, ami aztán egészen a 14. század elejéig félelmetesen ütőképes haderőnek számított.

Egy Vlagyimir megkeresztelkedéséről szóló másik történet szerint Vlagyimir kiábrándult a pogány istenekből és követeket küldött a többi országba, hogy megismerkedhessen a különböző vallásokkal. Tanulmányozta a keresztény, a muszlim és a zsidó szokásokat, majd végül az ortodox (görögkeleti) kereszténység mellett döntött. Döntésében szerepet játszott a konstantinápolyi templomok szépsége és az, hogy a kereszténység nem tiltotta az alkohol és a disznóhús fogyasztását. Ez a történet valószínűleg azért látott napvilágot (valamikor a 11. században), hogy saját, külföldi befolyástól mentes döntésnek tüntesse fel Vlagyimir megkeresztelkedését, ne pedig a házassági szerződés részeként. Akárhogy is történt, a kereszténység felvétele sorsdöntőnek bizonyult:

Az, hogy a Rusz ortodox egyháza a szláv mellett döntött az óészaki nyelv helyett, visszafordíthatatlanná tette az asszimilációs folyamatot. A bizánci kultúra innentől komoly és hosszan tartó hatással volt a Rusz lakosságára.

Még ha eredetileg csak egy egyezség részeként keresztelkedett is meg, Vlagyimir hamar azonosult a kereszténység értékeivel. Gondoskodott a szegényekről és személyesen is szívesen segített bárkinek, a rászoruló társadalmi státusztól függetlenül. Iskolákat alapított, hogy minél többen tanulhassanak meg írni-olvasni, és minden tekintetben javított az emberek életminőségén. A kereskedelem és a gazdaság virágzott Vlagyimir uralma alatt, több várost is alapított és számos templomot építtetett.

Vlagyimirt I. Szvjatopolk (1015-1019) követte, akit Átkozott Szvjatopolk néven is emlegettek, mivel trónra lépése után meggyilkoltatta Vlagyimir három fiát (köztük Boriszt és Glebet, akiket később szentté avattak). Elképzelhető, hogy Szvjatopolk volt Vlagyimir legidősebb fia, de ez nem egyértelmű. Uralma alatt nem ért el semmi említésre méltót, a hatalmát pedig I. Bölcs Jaroszláv (1019-1054) döntötte meg, aki szintén Vlagyimir fia volt.

I. Jaroszláv volt a Kijevi Rusz utolsó jelentős uralkodója. Ingegerd Olofsdottert (1001 körül - 1050), a svéd király, III. Kincses Olaf (995-1022), lányát vette feleségül, és később több fontos szövetségest is szerzett a gyerekei házasságai révén. Megreformálta a törvényeket, fontos szerződéseket kötött Konstantinápollyal, és megvédte a birodalom határait a Törökország felől érkező nomád besenyőktől. A Rusz harcos fejedelmi hagyományait követve ő is sok hadjáratot vezetett, és a Kijevi Rusz az ő uralkodása alatt élte kulturális és gazdasági virágkorát. 1037 körül kezdődött a novgorodi Szent Szófia-székesegyház építése, ami a világ egyik legszebb középkori temploma és élő bizonyítéka I. Jaroszláv dicsőséges uralmának.

Jaroszláv halála után a Kijevi Rusz darabokra szakadt. Miközben a fiai egymással harcoltak a teljhatalomért, több város és fejedelemség is fellázadt. A Kijevi Rusz későbbi fejedelmei nem tudták egyben tartani a birodalmat, így kisebb, különálló államok alakultak ki. Az északi államok ellen indított keresztes hadjáratok, főleg a 12. században, meggyengítették a balti régiót, a negyedik keresztes hadjárat (1202-1204) pedig ellehetetlenítette a kereskedelmet Konstantinápollyal és ezzel

elvágta a Görögországba vezető kereskedelmi útvonalakat. Az 1237-1242-es mongol támadások idején a Kijevi Rusz már közel sem volt egységes, és a különálló államokat könnyedén legyőzték a mongolok.

A Kijevi Rusz öröksége

Bár az antinormann elméletet valló történészek szerint a skandináv befolyás elhanyagolható volt a szláv térségben, a régészeti és irodalmi emlékek nem ezt mutatják. A varég ruszok, akik Staraja Ladogában, majd Novgorodban és Kijevben telepedtek le, a korszak egyik leggazdagabb és legstabilabb kultúráját hozták létre. A Kijevi Rusz és főleg a viking hadjáratok más népekre gyakorolt kulturális hatása számottevő. A Vlagyimir, Jaroszláv, és a Rurik-dinasztia jelentős uralkodói alatt kifejlődő, közös hiten alapuló nemzeti öntudat alapozta meg a térség országainak fejlődését.

Világtörténeti Enciklopédia

Varég testőrök Géza és István udvarában

„Mert a vendégek, minthogy különféle tájakról és országokból jönnek, különféle nyelveket, ismereteket és fegyveres erőt hoznak magukkal, mindezek emelik az udvar tekintélyét, és elriasztják a külföldiek pökhendiségét” – inti Imre herceget Szent István. Mivel II. Baszileiosz (976–1025) bizánci uralkodó a birodalom belső egységét veszélyeztető lázadásokat önerőből képtelen volt kezelni, 988-ban a skandináv Rurik-dinasztiából származó kijevi Nagy Vlagyimir fejedelemhez (978–1015) fordult támogatásért. Vlagyimir egy bizánci hercegnőért „cserébe” egy hatezer fős varég kontingenst menesztett a császár segítségére. Innentől kezdve datálható a Varég Gárdának nevezett testőrség, mely Konstantinápoly török elfoglalásáig (1453-ig) hivatalosan is fennállt.

Györffy György több művében is megemlítette, hogy a 900-as évek végétől kezdve rusz-varég zsoldosok álltak Géza magyar nagyfejedelem (971–997) és első királyunk, Szent István (1000–1038) szolgálatában is. A varég-ruszok magyarországi megjelenése Géza uralmának vége felé, a 980-as években kezdődhetett, amikor a nomád besenyők komolyan veszélyeztetni kezdték a ruszok dnyeperi vízi útját Konstantinápoly felé. Ez arra ösztökélte a ruszok némelyikét, hogy a velük barátságosnak vélt magyar területeken vonuljanak át Kijevből Konstantinápolyba, vagy fordítva, és Géza fejedelemnél lépjenek szolgálatba. A vándorló rusz testőrök idővel nagyobb tömegben érkezhettek Magyarországra, mert a Gézát követő István már bizonyítottan jó kapcsolatokat ápolt a kijevi Vlagyimir fejedelemmel, akinek az udvarában – régészeti sírleletek („druzsina-sírok”) által bizonyított – magyar harcosok is voltak.

A varégnak vélt magyarországi település-nevek a Györffy-elmélet szerint a király ajtónállóinak ill. testőreinek lakhelyei lehettek. A falvak közül a Szentendrei sziget északi csücskén, Visegrád szomszédságában fekvő Kisoroszi lakóinak a XV-XVI. századi királyi oklevelek előírása szerint két ajtónállót (duos janitores) kellett küldeniük a királyi udvarba. A Tolna és Somogy megye határán, Kaposvártól északra fekvő Várong neve Szent István korából került elő először írott formában: abban az időben – mint azt Györffy György is említi – a királyi testőrség lakhelye volt. Erre utal a falu neve is, mely feltehetőleg a skandináv eredetű „voering” szót rejtheti magában; ez későbbi orosz változatban varég formában jeleik meg, jelentése zsoldoskatona, testőr. A falu nevét hasonló módon említi az 1138-ban keletkezett dömösi adománylevél is, amelyben II. Béla és Álmos herceg Várongról harangozókat adományozott a dömösi apátságnak.

Géza nagyfejedelem 973-ban Quedlinburgba küldött követsége nyomán nyugati hittérítők jelentek meg Magyarországon. A Sankt Gallenből indult nyugati misszió Brúnó vezette, aki Gézát és családját megkeresztelte, de Géza a pogány kultuszokkal nem tudott leszámolni. Ő az átmenet embere volt. Hasonló volt Vlagyimir, a Kijevi Rusz nagyfejedelmének 988-ban történt megkeresztelkedése is. Ő is a pogányság és a kereszténység határán álló „átmenet embere” volt, mint Magyarországon Géza fejedelem. A keresztény hittérítés és az egyházszervezet kiépülése a Kijevi Ruszban és a Magyar Királyságban a világi hatalmi központokkal párhuzamosan történt, de hamarosan megjelentek vallási téren (is) Kelet és Nyugat különbözőségei, s az ezredfordulóhoz érve a történelem más-más utat jelölt ki a régió népeinek. Már ezer éve, hogy a Varég Gárda eltűnt Kijevből, eltűnt Bizáncból és rég nem látni sem Pozsonyban, sem Esztergomban, sem Nándorfehérváron. S ha visszajönnének, volna-e még mit és kit őrizzenek?

Holodomor

éhhalál Ukrajnában

1932-1933

1932-33 az ukrán történelem egyik legsötétebb időszaka. Mint szovjet tagállam, Ukrajna is alá volt rendelve Sztálin teljhatalmának, aki elrendelte a gazdaságok kolhozosítását és a gabonatermés kötelező beszolgáltatását. Az emberek kénytelenek voltak lemondani magánvagyonukról, földjeikről, állataikról, eszközeikről, és azokat beadni a közösbe. Az orosz bolsevik hatalom emberei a parasztok minden élelmét elvették, a padlásokat is lesöpörték rejtett ennivaló után kutatva. Az ellenkezőket, vagy csak a jól gazdálkodó vagyonosabb parasztokat kinevezték kulákoknak, akiket aztán deportáltak vagy kivégeztek. A kolhozokban végzett munkájukért a parasztok pénzt nem, csak ígéretet kaptak: élelmiszert és egyéb javakat, de mivel a gabonát és egyáltalán az ennivalót exportálták, nem volt mit szétosztani. Maradtak szó szerint a semmivel.

1932-33-ban Ukrajnában, az éhínség miatt, becslések szerint kb. 4–7 millió ember vesztette életét.

Az éhezés következtében az emberek mindent megettek: lovakat, kutyát, macskát, patkányt, hangyát, mókust és mindenféle növényi eredetű eleséget is, mint makkot, mohát vagy a fák kérgét. Az is előfordult, hogy nadrágszíjakat és cipőket főztek meg, hogy azok bőrtartalmával jóllakjanak.

A lopások miatt a gabonaraktárokat fegyveresek őrizték. 1932-től az állami tulajdonból való lopásért kivégzés és teljes vagyonelkobzás járt. Olyan falvakban, ahol nem tudták teljesíteni a beszolgálnivalókat, betiltották a kereskedelmet; ha valakinek gabonára cserélhető iparcikke volt, nem kereskedhetett vele.

A vidéki népesség városokba menekült, ahol jobb volt a helyzet. 1933 elején két és fél hónap alatt 100 000 paraszt hagyta el otthonát. Hogy megakadályozzák az elvándorlást, a szovjetek lezárták a régiók közötti határokat, és fegyveres erőket is bevetettek, hogy az emberek ne tudják elhagyni lakóhelyüket.

A vasútállomásokon egy rendelet miatt tovább utazni nem tudó éhes tízezrek torlódtak össze, s számukat növelte az az 1933 januárjában hozott rendelet is, mely megtiltotta a falusiaknak, hogy vonatjegyet vásárolhassanak. Csak Kijev utcáiról havonta több mint 500 holttestet szedtek össze, köztük elerőtelenedett, de még élő embereket is, akiket a halottszállító teherautók a városon kívülre vittek és dobtak bele hatalmas gödrökbe a halottakkal együtt.

Mikola Bokan egyike volt azoknak, akik fotókon örökítették meg a szörnyűségeket. Éppen egy órája összeesett és elhunyt kisebbik fiáról készített képet, amikor a bolsevikok észrevették, nagyobbik életben maradt fiával együtt a fényképekért letartóztatták... Mindketten a gulágon haltak meg.

mvp

Lovagavatás Visegrádon

„Arra az esetre, ha bárki be akarna lépni ezen testvéri társaságba, fel kell hagynia az ellenségeskedés minden csírájával, fel kell öveznie magát a kölcsönös megbecsüléssel és szívének alázatával, elejét kell vennie a kétes indíttatásoknak, hogy a jelenben és a jövőben örömmel el tudja nyerni az örök hagyatékot." (Részlet az 1326-os Alapítólevélből.)

In Veritate Iustus Sum Huic Fraternali Societati * Valósággal Igaz Vagyok E Baráti Renddel Szemben. (A lovagrend jelmondata)

A Szent György Lovagrend Skandináviai Nagypriorátusának Visegrádon jelenlévő tagjai: Bán István /Tallinn/, Péter Csaba Kálmán /Växjö/, Bán Ferenc /Göteborg/, Sebestyén Gábor /Stockholm/, Mihály Ferenc /Stockholm/Tahitótfalu/, Gaal András /Jönköping/, Giber Tamás Gábor /Riga/, Balogh Gyula /Stockholm/Kisoroszi/

Kedves Testvérek!

2021 áprilisában, országos főfelügyelői tisztségembe lépve elmondtam: célom az, hogy tevékenyen részt vegyek e távolba szakadt magyar közösség egységének megtartásában, lelki felemelkedésében, erős várrá épülésében. Hiszem és érzem, hogy erre a munkára tálentumokkal rendelkezem, s tudom, hogy azokat nem hiába kaptam. Örülök, hogy a cívis város, Debrecen olyan útravalóval tarisznyált fel engem, mely testi gyarapodásom mellett lelki erőt, biztatást és reménységet biztosít számomra, minden időben.

Tudom, mert tapasztaltam, hogy egyedül és önmagamban mit sem érek, de másokkal együtt akár csodákra is képes vagyok, képes leszek. Az az iga, melybe fogattam, olykor cipelhetetlenül súlyosnak tűnik, de boldog vagyok, ha azt is megtapasztalom, hogy bár nehéz, mégis mily gyönyörűséges! Ezt szeretném másokkal is megéreztetni és megláttatni!

Boldog az az ember, ki biztos talajra, kőkemény sziklára épít. Az otthonról hozott hit az idegenben minden kincsnél értékesebb és nemesebb tud lenni. Mindennél boldogítóbb a család, kinek melege összetart, s kinek óvó s ölelő karjai, az ajkakon biztató mosoly és kacagás naponta új élettel tud telíteni.

Mert érték tud lenni valaki, akit családfőnek nevezhetünk, s milyen nagy értéke van egy naponta hitből táplálkozó s azt másoknak sokszorosan tovább adó lelki pásztornak, aki a megtört kenyeret úri szent vacsoraként teszi az asztalra s osztja szét gyermekeinek; a lelkész, aki hivatásának tekinti a rábízott feladatot, s akinek van kire hagyatkoznia, amikor ereje gyengül, s kora előre haladt.

Jó olyan úton járni, melyről tudhatom, hogy jó alapot fektettek annak azok, kik építették; melyről tudhatom, hogy az egyenes az egyenes, amelynek felülete nem repedezett s kátyú sincs rajta. Különösen jó olyan utat választani, melyről tudom, hogy hova visz, s azt is tudhatom, kik az útitársak; akikről joggal hihetem, hogy ugyanazon (alap)szabályok szerint közlekednek rajta, mint magam.

Ha kevesen vagyunk, a kicsinység gyengíti meglévő erőinket, de ha elegen vagyunk, akkor többre merészkedünk, mint amit látszólag bírnánk. Így van ez tagságunkkal s teherbírásunkkal is. Ezért fontos, hogy nem csak papíron, de valóságosan is úgy legyen, mert öt árpakenyerünk és két halunk talán mindig akad, de ha azt a tiszta szív és jótett lélek tágra nyitja és megszaporítja, akkor annyi terem, hogy mindenkinek jut a házban.

Az anyagi feltételek előteremtésében elsősorban tagságunkra támaszkodhatunk, hiszen ez szükséges a Tångagärdei Gyülekezeti Otthonunk fenntartásához, de a lelkész fizetésének biztosításához is. S ha megvan az anyag, s megvannak a feltételek, akkor kezdődhetne és folytatódhatna az építő munka.

Az épület akkor lesz remekmű, ha tervezője megálmodta a tervet, s a tervből alap, fal, födém és tető lesz, s a mester mellett szorgos és építő kezek emelik egyre magasabbra a művet. A mesterek úgy tudtak csodálni való épületeket emelni, hogy ismerték a legalapvetőbb igazságot: „Emberé a munka, Istené az áldás. Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak rá az őrök." (127. zsoltár)

Szeretném, ha ebben a hitben és szellemben folytathatnánk az építő munkát, s ha mindehhez kérnénk Isten áldását: „Legyen velünk Istenünknek, az Úrnak jóindulata! Kezeink munkáját tedd maradandóvá, kezeink munkáját tedd maradandóvá!" (90. zsoltár)

Boldog lennék, ha az utánunk jövő nemzedék elmondhatná rólunk: Valamit tudtak ezek a régiek! Egy nyelvet beszélni, egyként kommunikálni, mert megértették a Bábel tornya alól szétszéledtek, hogy magasat építeni csak akkor lehet, ha tudjuk, mit jelent egymást megérteni, egyetérteni

Naponta tovább lépünk egy lépéssel, egy újabb téglát teszünk a már meglévőkhöz. Így szeretnék magam is menni, haladni, a még velünk lévő idősbekkel, a mellettünk tevékeny aktív társakkal, házastársainkkal, gyermekeinkkel, a házban lévőkkel mind... Veletek!

Hit, remény és szeretet. Együtt kell járniok. S ha együtt maradnak, belőlük virágba borul a szeretet.

S hogy mit szeretnék tenni országos főfelügyelőként? Veletek menni az úton, lélekben együtt épülni, hitben és szeretetben megmaradni, Isten nevében, mindenkoron.

Dr. Herczeghné Dr. Juhász Edit
országos főfelügyelő

SMAPEK – AKTUÁLIS

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség a 2022. március 19-én tartott tisztújítással egybekötött évi küldött-közgyűlésén Dr. Herczeghné Dr. Juhász Editet választotta országos főfelügyelővé. Április 14-én a SMAPEK Elnöksége alakuló gyűlésén a tisztségek és feladatok elosztása került sorra. Az Elnökség tagjai hivatalból a mindenkori lelkész, a SMAPEK országos főfelügyelője és főjegyzője, valamint két gyülekezeti felügyelő, jelenleg ezek: Dr. Pőcze István lelkész (szerződés szerint május 31-ig), Dr. Herczeghné Dr. Juhász Edit elnök, Dr. Bugnyár Anna főjegyző, Lindberg Csiszér Katalin és ifj. Vaszi Árpád elnökségi tagok. Az Elnökség ülésein tanácskozási joggal de szavazat nélkül hivatalból részt vesz a tiszteletbeli főfelügyelő (emeritus Dr. Sebestyén Gábor), a tiszteletbeli főjegyző (Tóth Ildikó),az országos főpénztáros (Kovács Andrea), és a tiszteletbeli lelkész, egyben az Új Kéve szerkesztője (Molnár-Veress Pál). A Tångagärde Gyülekezeti Otthon Alapítvány ülésein részt vesz hivatalból a mindenkori lelkész és az országos főfelügyelő, továbbá az Alapítvány Intézőbizottságának gondnoka (Bán Ferenc), az Alapítvány jegyzője (Gaal Imre), az Alapítvány pénztárosa (Kovács Andrea) és az Alapítvány tagja (ifj. Vaszi Árpád).

Dr. Bugnyár (szül. Molnár) Anna gyermekorvost, klinikai genetikust, egyházi főjegyzőt kértük bemutatkozásra:

1980. január 20-án Debrecenben születtem, Hajdúböszörményben nőttem fel, alsó és középfokú tanulmányaimat is itt végeztem. Az orvosi egyetemre Debrecenbe kerültem. A orvosi hivatás választása már kisgyermekkoromban eldőlt, részint családi minta is ehhez segített. Konzervatív értékrendű, polgári értelmiségi családban nőttem fel. A hit, illetve Isten létezése sosem volt „kérdés" az otthonunkban. A böszörményi Bocskai István református gyülekezet örökös tagja, az Uppsalai Magyar Protestáns Gyülekezet presbitere vagyok. 14 éves koromban konfirmáltam. 2016 -ban kötöttem Zoltánnal, férjemmel házasságot. Kisfiunk Oszkár 2017 novemberében született, akit igyekszünk hitben nevelni. Jelenleg Uppsalában élünk, férjem újságíróként dolgozik, én a klinikai genetika szakvizsgámat igyekszem megszerezni.

TANULMÁNYOK:
1994-1998 Bocskai István Gimnázium, Hajdúböszörmény – Érettségi
1998-2004 Debreceni Egyetem, Általános Orvostudományi. Kar – Általános orvos
2004-2009 DEOEC Gyermgyógy.Int. – Csecsemő és gyermekgyógyász szakorvos
2019-2022 Uppsalai Egyetem Klin. Genet.Tansz. – Klinikai genetikus szakorvos
TAPASZTALAT:
2004-2012 DEOEC Gyermekgyógyászati Intézet – GYERMEKORVOS
2012-2015 Anglia – GYERMEKORVOS
2015-2022 Svédország – GYERMEKORVOS, KLINIKAI GENETIKUS

2022 ŐSZI ISTENTISZTELETEK

	Kezdés	SZEPT	OKT	NOV	DEC
VÄXJÖ	11:00	10	15	12	03
SÖLVESBORG	17:00	10	15	12	03
LJUNGBY	11:00	11	16	13	04
JÖNKÖPING	17:00	11	16	13	04
BORÅS	18:00	16	21	18	09
HELSINGBORG	12:30	17	22	19	10
MALMÖ	16:30	17	22	19	10
HALMSTAD	11:00	18	23	20	11
GÖTEBORG	17:00	18	23	20	11
VÄSTERÅS	12:30	24	29		17
ESKILSTUNA	17:00	24	29		17
STOCKHOLM	11:00	25	30	27	18
UPPSALA	17:00	25	30	27	18
STRÄNGNÄS	13:00			26	
TALLINN	13:00	Információt ad a gyülekezet vezetője (lásd 31. old.)			
HELSINKI	13:00	Információt ad a gyülekezet vezetője (lásd 31. old.)			

Hogyan állunk a svédországi egyházi iratanyag digitalizálásra való előkészítésével

Az elmúlt esztendő februárjában online-megbeszélésre került sor a Magyarországi Evangélikus Egyház (MEE) és a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség (SMAPEK) képviselői között. A fő téma a sok évtized alatt egyházi archívumunkban összegyűlt iratanyag megőrzése és későbbi sorsának kérdése volt. Szükségesnek mutatkozott az iratanyag Magyarországra szállítása a digitalizálás előkészítéséhez és elvégzéséhez, ezzel kapcsolatban rendelkezési hatáskörök tisztázása, valamint a végleges elhelyezés és tárolás biztosítása.

Az Evangélikus Egyház részéről Cselovszkyné Dr. Tarr Klára külügyi osztályvezető, Czenthe Miklós, az Országos Levéltár vezetője, Dr. Kovács Eleonóra, a Gyűjteményi Tanács elnöke, valamint Tölgyesi Ágnes, a MEE külhoni magyarság koordinátora, svédországi részről Molnár-Veress Pál nyugalmazott lelkész és Dr. Sebestyén Gábor országos főfelügyelő vettek részt.

Az első lépés az volt, hogy a Tångagärdei Gyülekezeti Otthonban tárolt anyagból válasszuk ki mindazt, amit digitalizálásra, az utókor számára megőrzésre érdemesnek ítéltünk. Ezt a válogatást természetesen nem most és nem csak mi kezdtük, hanem elődeink: Glatz József, Szigeti Sándor, Koltai Rezső, Terray László, Pósfay György, Gémes István és oly sokan mások, akik különböző időkben, minden lehetséges módon és eszközök által igyekeztek hírt adni a felejtésre ítélt emigráns közösségek életéről és lelkigondozásukról, általa az evangélium megtartó erejéről.

Ebből a szempontból a helyi gyülekezeti hírleveleken vagy egyesületi értesítőkön túl főként olyan orgánumok képviseltek maradandó értéket, amelyek talán minden földrészre eljutottak és a világszórványba szétszóródott egyházi közösségek közötti kölcsönös tájékoztatás szerepét is vállalták magukra. Ilyen egyházi folyóirat volt az Útitárs, amelyet 1957-ben Terray László norvégiai lelkész indított útjára, majd szerkesztését évtizedeken át a németországi Gémes István vette át. Meggyőződésem, hogy biztos helyen őrzik azokat a magyar hanganyagokat is, amelyeket a Norea rádió égisze alatt Terray László szerkesztett és juttatott el további sugárzásra a Trans World Rádióhoz, de jó helyen őrzik a Gémes István szerkesztette Coinonia teológiai folyóirat számait is.

A Tångagärdei Gyülekezeti Otthonunk könyvtárában olyan ritkaságot is találtunk, mint az 56-os menekültek első skandináviai kiadványát, a Magyar Tudósítót, mely nevét később Északi tudósítóra cserélte. Az igényes folyóirat 1957 és 1967 között jelent meg Szabó Ödön szerkesztésében. Kiadója a Szabad Magyarok Tömörülése volt. Az 1957-es évfolyam kivételével tíz évfolyam számai nálunk szinte mind megtalálhatók. Az írógéppel írt, szép grafikai kivitelű, kéthavonta megjelenő lap – nálunk fellelhető – számai összesen mintegy 3940 oldalt tesznek ki. Szabó Ödön szerkesztő figyelme mindenre kiterjedt, így bő anyagot szolgáltatott az észak-európai országok magyar egyházi szerveződéseiről, eseményeiről is. A kis példányszámban megjelent lap digitalizálását mindenképpen ajánljuk.

A saját eredetű iratanyagra térve részben szerencsésnek mondhatom azt, hogy egyházi közösségünk múltjából az elmúlt három évtizedben sok mindent feldolgoztunk, és az Új Kéve folyóirat lapjain közöltünk. Ez a lap nem a semmiből

született meg. Az „Útitárs” című evangéliumi laphoz előbb Glatz József szerkesztett írógéppel írott „Svédországi melléklet”-et (1957–1965), melynek Koltai Rezső a „Skandináviai melléklet / Svédországi levél” (1966–1985), majd a „Kéve” (1986–1990) címet adta. 1990-ben, amikor a beteg Koltai Rezső lelkész helyettesítésére Molnár-Veress Pált kérte fel az egyháztanács, egyúttal feladatul kapta a gyülekezeti értesítő szerkesztését is. 1993 februárjában a SMAPEK megvásárolta az első személyszámítógépet, s ezzel megteremtődött egy folyóirat szerkesztésének műszaki feltétele. „Folytonosság és megújulás című szerkesztőségi beköszöntőjének alapgondolatát Veress Zoltán adta. Ebből idézünk:

„Aratáskor a levágott gabonát nyalábba kötik, hogy míg az a tarlóról a cséplés helyére kerül, ne szóródjon szét. Az egybegyűjtött és összekötözött nyaláb neve a kéve... Szimbolikussá vált a mi számunkra a kéve, mert az a néhány maroknyi, kalászos gabonából álló, sodrott szalmával összekötözött nyaláb egy egységet jelképez. A jó termés legkisebb egységét, a hívő, keresztény világ egyik nagyon kicsiny egységét, vagy népünknek bár szétszóratott, levágatott, mégis összegyűjtött és egybekötözött kis egységét... A Kéve címet megtartottuk, ugyanakkor azt az „új” szóval kiegészítve jeleztük, hogy itt valaminek a folytatása mellett mégis egyfajta megújulásról van szó... Szeretnénk, ha ez a lap valóban betölthetné címéből fakadó szerepét. Azt, hogy összeköt.”

Az Új Kévének a hitbuzgalmi irodalom és gyülekezeteink életének tükrözése mellett az olvasók egyetemes keresztény és ezen belül protestáns szellemiségű művelődését kell szolgálnia. Augustinus gondolatával: „A teológia feladata nem az, hogy állandóan Istent vizsgálja, hanem az, hogy mindent Isten felől, Isten szemszögéből vizsgáljon.

Nos, mindezeket figyelembe véve nézzük meg, milyen funkciót tölthet be az a hagyaték, melyet a számok nyelvére „lefordított”, azaz digitalizált iratanyag jelenthet majd a jövendő olvasóinak. A felmérés nyomán egyértelművé válik, hogy a megkövesedett betűhalmazok a múltba életet tudnak lehellni. Unalmasnak látszó, elemeiben sokszor ismétlődő jegyzőkönyvek és beszámolók sorai között fel-fel csillannak olyan gondolatok, szándékok és megvalósuló tettek, melyek a mát rajzolták meg. Rég elfelejtett nagyszerű elődök vitáiból, szavazataiból formálódik az a jelen, melyben élünk, s nyer értelmet egy első látásra értelmetlennek látszó határozat, egy tett, vagy holnapi tennivaló. Gondot jelent viszont, hogy a jegyzőkönyvek egy jelentős része svéd nyelven készült. Hogy érdemes-e ezeket svédül digitalizálni, vagy először érdemes volna magyarra fordítani? Még nem döntöttük el.

A „Statistisk, Redovisning, Medlemsantal” irattartóból évtizedeken átívelő számsorok árulkodnak különböző kisebb-nagyobb csoportok ide-oda költözködéséről, területi eloszlásáról, gyülekezetek alakulásáról vagy szétoszlásáról. A részletekbe belemélyedve a felszínre bukkan egy-egy ok-okozati összefüggés, mint mondjuk az, hogy Storforsban azért szűnt meg a gyülekezet, mert ott megszűnt egy öntőde, ahol sok magyar dolgozott, és ugyanígy következménye volt annak is, hogy Trarydből elköltözött a Volvo vagy Scania valamilyen részegysége. Az unalmasnak tűnő statisztika irattartóját például ezért érdemes digitalizálni. Aztán van egynémely iratcsomó, melyek egymáshoz kötődnek „Dop”, „Konfirmation”, „Vigsel” és „Begravning”, azaz a Keresztelés, Konfirmáció, Házasságkötés és Temetés felirattal. Ezek nagyon sok és fontos információs anyagot tartalmaznak. Számomra egészen megdöbbentő, hogy a kezdeti időszakban milyen sok gyermek keresztlevele tanúskodik az emigráció szaporaságáról, gyermekek

A Tångagärdei SMAPEK-archívum iratanyagának digitalizálás céljából való előválogatása és Magyarországra szállításra való előkészítése

születéséről, aztán zuhanó számok következnek a második generáció beolvadásának gyorsaságáról, a ritka kivételeket leszámítva a vegyesházasságok elnemzetietlenítő következményeiről, a hozzátartozók, rokonok nélkül, az egyedül maradottakról. A digitalizált történelem nem kozmetikázza a számokat, nem hamistanúskodik, sokkal inkább árulkodik a névről lehullott ékezetekről, a felismerhetetlen és idegen hangzású új nevekről. Ennek az anyagnak pótolhatatlan szerepe van a családkutatásban is. Svédországban élő magyar anyanyelvű egyházi személy feladata kéne legyen, hogy az említett irattartókban található neveket és adatokat írja át magyar anyakönyvbe. Az ezekben az irattartókban található anyagot mindenképpen szükséges lesz digitalizálni.

Az egész iratanyag kedves, bár igencsak hézagos részét a vendégkönyvek és fényképalbumok képezik. Az összesen hat és fél évtizedben a Tångagärdei Gyülekezeti Otthonban sokezer vendég fordult meg, és kevés olyan van, akit ne érintett volna meg valamilyen formában az a családias, meleg hangulat, mely a valahol elhagyott, valahol elveszett otthont idézte volna. Régebb is sokan feljegyezték, mikor, milyen alkalommal és hányan vendégeskedtek a gyülekezeti otthonban. Deák György, amíg Tångagärde gondnoka volt, akkurátus pontossággal jegyezte fel minden ott megfordult vendég adatait, s évenként összesítette azokat. Hihetetlen, ha akár csak két esztendő számait lapozzuk is fel: feljegyzése szerint 1994-ben például 590, 1995-ben pedig 732 vendég látogatta meg a viking föld közepén megbúvó Kis-Magyarországot, avagy „Tonga-Erdélyt". Sok ezer kiscserkész és nagycserkész és öregcserkész őrzi szívében és lelkében gyermek- és ifjúkorának talán legszebb emlékeit, és sok, hazáját elhagyni kényszerült magyar sírta el ott búját, baját és bánatát. Voltak évek, amikor odahaza gondolni sem volt értelme a nagyvilágba eltántorgott másfélmillió vagy annál is több magyarra; a kint rekedt vagy haza már soha nem tudók pedig gondolni sem mertek arra, hogy még eljő az idő, hogy hazamehetnek, amint egykor a tékozló fiú tette, apja keblére borulva, sírva.

A feldolgozás első és nagyobb részén túl vagyunk: elkészült a teljes iratanyag időrendi sorrendbe rendezése és rendszerezése, a duplikátumok szétválasztása, a svéd- és magyarnyelvű protokollok és jegyzőkönyvek elkülönítése, témák szerinti csoportosítása, az iratcsomók egy-egy gyülekezethez, gyülekezeti otthonhoz (Tångagärde és Solbacken) való csatolása, helyszínekhez (pl. konferenciák stb.) helyeihez való rendelése, a különféle rendezvények és (világi vagy egyházi) szervezőik (ha ismertek) nevesítése, előadók és előadásaik megnevezése. És szinte lehetetlen lesz a vendégkönyvekben vagy fényképalbumokban szereplő személyek azonosítása, vagy eldönteni, hogy egy-egy irat inkább magánjellegű, vagy inkább közösségi érdeklődésre számot tartható. És mindezek után marad még néhány igen fontos feladat: meghatározni, hogy a majdan digitalizált anyagnak a világhálón mely része kerülhessen szabadon megtekinthetővé, másolhatóvá, közlésre tehetővé, mely anyagnak tudományos feldolgozása, dolgozatokhoz való tanulmányozhatása, mely intézménynek és személynek engedélyezéséhez legyen kötött.

Tavaly 65 éve volt 1956 hatvanadik évfordulója, s ugyancsak tavaly volt hatvan éve annak, hogy az előttünk járók nemcsak kerestek, hanem találtak, de volt ahol ők maguk alkottak és hivatalosan is létrehoztak egy testvéri közösséget, s vele együtt egy saját gyülekezeti Otthont, melynek bejárata fölött azóta is ott áll a biztató atyai szó: Isten hozott!

A múlt, mely féltve őrzött archívumként, egyedi darabjaiban és valójában is a kezünkben van, vitathatatlanul kincs. Ennek megőrzése feladat. Benne járni, megismerni, belőle ismeretet meríteni, a jövő építéséhez használni kivételes kegy és lehetőség. Mindezekhez méltó módon viszonyulni, a mába a jövő szemszögéből tekinteni olyan kötelesség, mintha az örökkévalóság szemszögéből néznénk: „Sub specie aeternitatis"

Molnár-Veress Pál, a SMAPEK-archívum digitalizálását
gondozó nyugalmazott lelkipásztor

Dr. Hermán M. János

„Megöngyilkolták” - mondotta Mária nénénk...

Tőkés Béla életrajzi hagyatéka Végváron*

Évente megemlékezünk magyar mártírjainkról a Strängnäsi Dómtemplomban. Ilyenkor nem csak a név szerint ismertekre (pl. Sass Kálmánra) , hanem a máig ismeretlen vagy névtelenül meggyilkolt honfitársainkra is gondolunk. Most egy olyanról, Tőkés Béla egykori végvári, majd nagybányai református lelkészről szólunk, akinek nevét, s vele együtt történetét is ezidáig nemcsak hogy homály fedte, hanem akiről és történetéről évtizedeken át akár csak említést tenni is szigorúan tilos volt. Négy éve, 2018-ban jelent meg Nagyváradon a Királyhágómelléki Református Egyházkerület gondozásában Dr. Hermán M. János egyháztörténész ERŐTLENSÉG ÁLTAL című, Hitvallók és mártírok, Száműzöttek, menekültek, befogadók, maradók alcímű kötete, mely a XX. századi magyar reformátusok egyházi életéről szóló dokumentumokat és dolgozatokat tartalmaz. Ennek második, MÁRTÍROK EMLÉKEZETE című fejezetében találjuk meg a Dr. Szabó Lajos lelkipásztor útja a vértanúságig című, Sass Kálmánról és a peregrinusainkat patronáló Welti család kapcsolatáról, a csendes erőt megtestesítő Sass Kálmánnéról, Dr. Horváth László mártír lelkipásztorról szóló, Tőkés Béla életrajzi hagyatéka Végváron tematikájú, Templom mellett nem nyugodhat – Büte János hegyközkovácsi lelkész végakaratáról és a Hadházi (Veszelovszky) Ivánról megemlékező „Névtelen mártír” című dolgozatot. (Szerk. megjegyz.)

1. Végvár időleges biztonsága

Önéletrajzi adatokat, gyülekezeti eseményeket jegyzett fel az anyakönyvekbe, mintha előre sejtette volna, hogy egyszer eljön az idő, amikor ezeket az üzeneteket megbecsülik.

Kortársai közül – mai ismereteink szerint – egyetlen lelkész sem írt a Tőkés Béla (1912–1961) pályafutásáról. Emlegetése harminc évig szigorúan tilos volt. A „Református Szemle” még a halálhírét sem közölte. Dr. Fábián György esperes elődje temette 1961 febr. 1-én. Egyre kevesebb a tanú, a meggyőző bizonyítékok pedig hiányoznak. A Tőkés Béla erőszakos haláláról viszont az alapos feltételezés szintjén az mondható, hogy azt a Szekuritáté okozta, és akasztásos öngyilkosságnak állította be. „Megöngyilkolták”, mondotta a Nagybányára költözött varrónő, Lakatos Mária nénénk, aki 1960 kora őszén a rokonságunkkal még együtt ebédelt azon vasárnap a Tőkés Béla családjával, amikor édesapám, Hermán János nagysármási lelkész az óvárosi templomban prédikált. Tisztes fogalmazással az egyik unokája ezt a tragikus hírt így adja tovább: „…január 29-én, (1961) mind a mai napig tisztázatlan körülmények között holtan találták a lelkészi hivatalban.” (Az idomított suttogtatóknak fél év múlva azt a betanított szöveget kellett mondogatni, hogy terhelt volt, vagy azt, hogy láthatatlan színű tintával levelezett a nyugati kémekkel, hogy a felesége tudtával vásároltatott kötelet a harangozóval, vagy azt, hogy már úgyis régóta játszadozott a halál gondolatával és azon a vasárnap délután…) Mariska néninek ez volt a legfőbb ellenérve: akkor miért nem volt szabad felnyitni a koporsóját, akkor miért tartottak náluk házkutatást és miért őrizték katonák a koporsóját a templomban?

Tőkés Béla neve a családi történeteink mezőségi világában főleg úgy fordult elő, mint aki teológusként a nagysármási Lakatos Jucika nénénknek (lánykorában ő volt a Miss-Mezőség) udvarolt. Édesapám nem egyszer szállt meg a Tőkés Béla édesapjának, Tőkés Andrásnak a palatkai parókiáján, amikor 1940 és 1944 között találkozni ment a tusoni származású özvegy nagyanyámmal a magyar-román határon. Én meg határozottan emlékszem, hogy édesapánk ötvenöt éve, a nagybányai nőszövetség ajándékaként, testvéreimnek számos, vadonatúj gyermekjátékot hozott a zöld bőröndjében.

Arra nézve, hogy miért „iktatták ki”, vannak sejtéseink, akárcsak arra, hogy megfélemlítéssel még az emlékét is teljesen kiradírozták volna.

Életében a református lelkészi szolgálatában nem tudták megtörni, halála után meg évtizedekre hallgatták el a magyarságszolgálatát vagy gázoltak a becsületébe, hogy ne válhasson az ellenállás példaképévé, különösen az 1956-os megtorlásokat követően.

Tőkés Béla életútjára nézve bennünket egy többsávos nyomvonal vezetett. Egy, a Tőkés László püspök által Amerikából hazahozott német nyelvű kéziratos füzet, amelyben Tőkés Béla svájci tanulmányi útjáról találunk feljegyzéseket. Aztán Tőkés Béla kétoldalas önéletírásának a másolata következett, amely 1951-ben készült Végváron, és amelyet Papp Levente nyomott a markomba, amikor egyszer a kommunizmus áldozatainak az emléknapján tartottam beszédet Anyaszentegyházunk mártír-lelkészeiről. Ehhez társult a „Harangszó” beszámolója a

*Végvár a trianoni diktátum előtt Temes vármegye települése (románul Tormac, németül Rittberg). 1910-ben 2884 lakosából 2659 magyar, 131 német, 72 román volt. Ebből 2108 református. Száz évvel később, ma (pontosabban 2011-ben) népessége 1599 fő, magyar lakossága 1149 lélek.

végvári új lelkész beiktatásáról és templomszentelésről, amikor 2010. nov. 29-én a Magyarországon élő ifj. Tőkés Bélának az édesapja emlékére hozott ajándékát, a magyar zászlót a Himnusz eléneklésekor kibontották a templom karzatán. Harmadszor dr. Örsi Julianna nevét kell említenem, aki 2014 augusztusában Sárospatakon a teológiai doktorok kollégiumán arra kért meg a Sass Kálmán és a Welti család kapcsolatáról szóló előadásunk után, hogy kutatásainkat terjesszük ki a Tőkés Béla munkásságára.

Így jutottunk el Papp Vilmos prédikátori arcképsorozatához, ahol a szerző mások mellett a Tőkés Béla 1944-es zsilvásári fogságát említi. Végül Végvár jelenlegi református lelkésze, Bódis Ferenc sietett segítségünkre annak a közlésével, hogy az 1795-ben alapított református egyházközség (annakidején Rittberg) 1838-ban megnyitott – házassági és temetési – anyakönyvének a második kötetében talált egy oda beírt, több mint ötven éve biztonságosan rejtőzködő emlékirat-félét, amely a gyermekei taníttatása érdekében Nagybányára távozó Tőkés Bélától származik. Ő ebben a jegyzetben 1955-ig úgy foglalta össze a végvári tevékenységének a többnyire közismert és pozitív jellemzőit, hogy abból kára ne származhasson, de a jobb időkre várva, legalább ennyi fennmaradjon. Valahogyan előre érezte: jó hírnevét fogják egyszer a sárba taposni, tehát becsületes életének védelmében leírja azt, amit az erőszakosan megváltoztatott világ értékrendszere elméletileg még elviselhetett, és amely adatokat az erőszakszervek felderítése már úgyis begyűjthette.

Végvár biztonságát kár volt feladni? Ennek csak a mindeneket tudó Isten a megmondhatója. Minket főleg végvári adatok segítenek a kutatásban, a nagybányai bő négy esztendei események, az 1956-os retorzió következményeinek a dokumentumai számunkra egyelőre elérhetetlenek. Dolgozatunk felépítését illetően tudatosan közöljük a hívek és a historia domus számára 1955-ben készült Tőkés Béla-féle évjegyzeteket, ezt követően pedig a szintén hiteles, főleg az állami átvilágítók számára írott korábbi, az 1951-es sablonszerű, purifikációs önéletírást, hogy ezzel is érzékeltetni tudjuk azt a nyomást és feszültséget, amelyben a lelkipásztor és népe élt a totálitárius diktaturák idején.Elsőként szóljon tehát maga Tőkés Béla az alábbi önéletírása szerint.

2. Tőkés Béla feljegyzései a régi végvári anyakönyv lapjain

„Születtem 1912. jún. 15-én Aranyosegerbegyen, Torda vármegyében, apám Tőkés András egerbegyi lelkész, anyám Győrffy Mária, a neves néprajztudós, budapesti egyetemi tanár Györffy István húga. Szüleim Karcagon születtek. Apám a kolozsvári teológiát végezte 1907-ben, így lettünk erdélyiek.

Középiskoláimat Kolozsváron a Református Kollégiumban végeztem. 1930-ban érettségiztem. Teológián Kolozsváron 3 évet, Budapesten 1 évet, Bázelben 1 évet töltöttem. Segédlelkész voltam Élesden (Bihar megye) 1934. október 31. – 1936. szeptember 1-ig. Innen mentem ki Bázelbe. Hazatérve Nagyvárad-Olasziban segédlelkészkedtem Csernák Béla egyházkerületi főjegyző mellett 1938 tavaszáig. Onnan hívott meg Végvár egyhangú meghívással 1938 tavaszán. Március 27-én iktattak be.

Néhány rövid adat lelkipásztori naplóból (I kötet 1954. X. 31-ig.):

1938-ban templomunk 50 éves fennállását ünnepeltük, renováltunk.

1939. A 2-ik világháború kezdete. Józseffalva részére gyűjtöttünk. Kovács Bálint első háborús halott.

1941. Étkezdét, napközi otthont szerveztem 50–60–100-ig való gyermeknek.

1942: harmóniumot vásároltunk.

1943: A háború 4-ik éve. Kétszer annyi a haláleset, mint a születés. Nehéz év. Nemzetiségi gyűlölet fokozódik.

1943.márc.14. Csendőrőrmester roszszindulatú vádjai alapján 1 hónapig a temesvári hadbíróság foglya voltam. Anyanyelven adtam ki keresztlevelet, s ezzel megsértettem az állam nyelvét.

Máj.2-án újabb hadbírósági tárgyalás volt. Pénzbüntetés 20.000 lei.

Máj.31. A végvári I. világháborús hősök oszlopánál emlékbeszéd.

Aug.15. Árvanap. Nyolc árvát nyaraltatnak Végváron, sok adomány.

Szept.12. gyászistentisztelet: Czeglédi András hősi halott. Közadakozásból újjáépítettük az özvegy házát (45 558 lei).

1944.márc.12 gyászistentisztelet: Bábella Béni hősi halott. Rudolf Hermanné szülésznő nyugalomba vonult. 1911 januárjától 1325 szülésnél volt jelen.

Jún.25: Temesvárt bombázták.

Aug.25-én Tőkés Béla lprt. sok lelkész és más vezetővel együtt letartóztatták és a Târgu Jiuban lévő ókirálysági internáló táborba vitték. Korsós Péter és Kádár Károly lévita tanítók szolgálnak. Az internáló tábor több ezer lakója közt lelkészi szolgálatot végzett. A háborús front áthaladt Románián.

1945. Befejeződik a háború. Júl. 1-én lelkészt hazaboçsátják 10 havi internálás után. 1946. Úrvacsorázók száma nő. A pénz romlik.

Júl. 29. Párizsi béketárgyalások. II. Párizsi döntés (Szept.8.)

1947. Úrasztalára új terítőt veszünk. Konfirmándusokat rászoktattam, hogy ajándékozzák meg a templomot. Így került szép képes Biblia az úrasztalára.

Okt.31. A templomba behúzattuk a villanyt. Gyönyorű világítás. Tele volt.

1948.Feb.10. Dr. Szabó Lajos nagyváradi, Feb.29. Hamar Béla bukaresti ref. lelk. Béla fiam keresztelője.

Ápr.4. Beiktatásom 10. évf. ünnepély.

Jún.27. 1947/48 Tanévzáró istentisztelet (261 gyermek volt beiratva).

Júl.11. Gabonabeszolgáltatási rendelet miatt elkeseredés.

Szept.5. Sass Kálmán szolgált.

Nov.28. Arday Aladár püsp. Zsúfolásig megtelt templom 60 éves jubileuma.

Iskolát államosítják. A templomon nagyszabású renoválást csinálunk. Ungor Sándor kifesteti (5 fejőstehén árába került neki), több belső szépítést végzünk. Püspökünk és a bánságin kívül az aradi egyházmegye lelkészi kara itt tart kétnapos értekezletet. 38 lelkész volt jelen. Hatalmas ünnepség.

1949. szeptember 18-án ünnepélyes kántorpróba, kb. 300 felnőtt van jelen.

1950. Hitélet elevenebb. Úrvacsorázók száma évi 1115. Tőkés Elek, a Tőkés Béla öccse lesz a klopódiai lelkész, később Szapáryfalván szolgál, börtönt is szenvedett. (Agyvérzés következtében húnyt el 1975-ben).

Május 21. Egyházközségi közgyűlés föld átadása ügyében (államnak)

Ében Háézer! Mindeddig megsegített minket az Úr! Soha ennyien nem úrvacsoráztak, mint ebben az évben! Óév estéig nem esett le a hó. Feketekarácsony.

1951. Fűthető templomtermet építünk 63 000 lei kiadással vallástanítás, bibliaórák, esti istentisztelet stb. céljára. Úrvacsorázók száma 1125!

Egyházmegyei közgyűlést és lelkészi értekezletet tartunk Végváron. Úrvacsorai koffer, konfirmálók adománya.

Jan.21. Misztótfalusi Kiss Miklós emléke (szül. 300. évf.)

Dec.16. Kvótaleadás: Torzán nevű hivatalnok odahívatott: „Ha nem a kvótáról fog prédikálni, bizottság elé fogom állítani.” Gyenge búzatermés volt, nincs búza. Temesvárról veszi a nép a lisztet, a nagy kvóta miatt a szegénység egyre több. Pénzváltozásról beszélnek.

Szó van a szövetkezeti gazdaság megkezdéséről. Gondok, aggodalmak! Mit hoz az új év? Még élünk, s egészségben.

1952. Hittanórák csak a templomban és csak vasárnap tarthatók. Egyházi földeket át kell adjuk az államnak. Anyagi nehézségek a pénzbeváltás miatt. Január végén pénzbeváltás volt. Az egyház évi bevétele 1/10-ére olvadt a beváltástól. Azóta mindenki anyagi gondokkal küzd. Sok ember van év végén börtönben kvóta hátrálékokért (tej, hús, gabona). Szárazság miatt alig lett kukorica.

Nem érdemes jószágot tartani. Olcsó is nagyon. (Egy ló 100–200 lej = 1 q. kukorica) Sokan elvándoroltak kenyérkereset stb. miatt.

Gyermekek közül vasárnaponként 2 csapatban 70–80 jön vallásórára, 2/3 rész elmarad.

A kollektív tagok közül is sokan hűségesek maradtak az egyházhoz. Istenben bízva lépünk az új esztendőbe.

1953. Temető kibővítése. Árkolás, vaskapu, akácfa ültetés.

Márc. 9. Sztálin temetése. Gyászistentisztelet elrendelve.

1954. Gyászkocsi-szint iskolaudvarról a lelkészlak udvarára költöztetjük át.

160 éves jubileum. Emléktábla, konfirmándusok adományozták. Bitai Zoltán munkája.

1938.ápr. 3-tól 1955. nov 30-ig megkereszteltem 670 gyermeket, eltemettem 447 atyánkfiát. Szaporulat: 223. Eskettem 284 párat. Úrvacsorát adtam 13.445 léleknek. 17 év alatt konfirmált 722 ifjú.

Istené a dicsőség! Tőkés Béla.”

3. Önéletrajza Tőkés Béla végvári rendes lelkipásztornak (Az állami átvilágítók számára írva. Szerk. megjegyz.)

„Tőkés Béla, végvári rendes lelkész, születtem 1912. június 15-én Aranyosegerbegy (Viisoara) Torda megyei községben. Román állampolgár vagyok, nemzetiségem magyar.

Apám, Tőkés András szintén református lelkész volt Aranyosegerbegyen, vagyontalan. A legnagyobb nehézség árán taníttatott, mivel négyen voltunk testvérek. Jelenleg Értarcsán, (Tarcea), Bihar tartományban lelkész.

Családi állapotom: Nős, feleségem Vadai Ilona, az élesdi (Alesd) református lelkész leánya. 1938. július 5-én kötöttem házasságot Élesden. Feleségemnek háztartás vezetésén kívül nincs foglalkozása. Gyönge testalkatú. Velem együtt tagja a Magyar Népi Szövetségnek. Három gyermekünk neve: Gábor (szül. 1939. aug. 17-én Nagyváradon), Ildikó (szül. 1942. szept.17-én Temesváron), Béla (szül.1947. nov. 11-én Temesváron).

Katonai helyzetem: „sters din controalele armatei", azelőtt „confesor de rezerva" címen tartottak nyilván, de szolgálattételre soha sem rendeltek be.

Tanulmányi állapotom: elemi iskolát Aranyosegerbegyen, középiskolát a kolozsvári volt református kollégiumban végeztem, ott is érettségiztem 1930 őszén, teológiát szintén Kolozsváron a Református Teológiai Akadémián végeztem 1934-ben.

Főfoglalkozásom, illetve egyetlen foglalkozásom: rendes lelkész. 1934. november 1-én neveztek ki segédlelkésznek, tehát ebben a szakmában dolgozom 17 év óta. Működésem helye: Élesd, 1934. nov.1. – 1936. szept. 30-ig.

Innen 1936. okt. 1-től 1937 július haváig a baseli egyetemteológiai fakultására mentem mint hallgató. 1937. szeptember 1-től 1938. május 6-ig Nagyvárad-Olaszi segédlelkésze voltam. Innen a végvári gyülekezet meghívott lelkészi állására. Azóta ezt az állást töltöm be. Más állást nem töltök be. Nyelvismeretem: 1. magyar, 2. román, 3. német. Román és német nyelvet középszerűen bírom, szóban és írásban.

A Magyar Népi Szövetség tagja vagyok 1945 júniusa óta. A múltban semmiféle politikai pártnak tagja nem voltam. A Román Népköztársaságra az esküt letettem.

Vagyoni helyzetem: két és fél hold szántóföldem van. Feleségemnek ugyanennyi. Az öt holdat saját magam munkálom meg, nem adom részibe vagy bérbe. Ezenkívül a meglehetősen szűkös lelkészi fizetésből élünk. Üzletem vagy üzleti társas viszonyom soha sem volt és jelenleg sincsen. Így természetesen külföldi cégnél sem volt és nincsen érdekeltségem. Részvényes valamelyik részvénytársaságnál soha sem voltam, csupán a helybeli fogyasztási szövetkezetnek vagyok részvényese, két részvénnyel. Mozgósítva soha nem voltam, így katonai kitüntetésem sincsen.

1943 márciusában hadbírósági tárgyalásom volt. A helybeli csendőrőrmester rosszindulatú vádjai alapján a temesvári hadbíróság elé kerültem azért, mert anyanyelven adtam ki anyakönyvi kivonatot, amivel állítólag megsértettem az állam nyelvét. Ezért a hadbíróság egy hónapi elzárásra ítélt, amit 1943 március-április havában kitöltöttem, Temesváron. A per elindításának igazi oka az volt, hogy abban az időben, a fasiszta diktatúra idején a koncentrálások éveiben népem mellett állottam, s jogait mindenkivel szemben erőteljesen megvédtem. A dolgozó anyák gyermekei számára napközi otthont szerveztem, iskolai kantint állítottam fel, nemzetiségi sérelmeiket dr. Takáts Lajos akkor temesvári ügyvéd jóbarátom útján minden esetben igyekeztem orvosoltatni. Mikor a népnek utolsó marék lisztjét is elvitték retorzió képen, s utána nemsokára aláírásokat akartak gyűjteni, hogy a népnek semminemű sérelme nem volt, ezen nyilatkozatok aláírását megtagadtam, – bár két főszolgabíró és csendőrőrmester kapacitáltak, úgyszintén a lakosságnak is azt tanácsoltam, hogy nyilatkozataikba vétessék fel sérelmeiket. Az asszonyok éhségfelvonulást rendeztek a községháza elé. Értelmi szerzőül engem gyanított a csendőrség. Így jutottam a hadbíróságra.

A diktatúra idején sajnos nagyon sok üldöztetésben volt részem. Végül mikor

Tőkés Béla a Kolozsvári Református Teológiai Akadémia 1934-ben végzett hallgatóinak tablóján

a rendőri és csendőri hatóságok országszerte internálták a szerintük államellenes elemeket, köztük engem is internáltak. Târgu Jiuban töltöttem közel 10 hónapot. 1944. augusztus 25-én tartóztattak le és csak 1945 júniusában engedtek szabadon, demokratikus kormányunk jóvoltából. Ezen internálás körülményei közismertek. Velünk volt Kacsó Sándor is, a Magyar Népi Szövetség országos elnöke.

Hazatértem után úgy a MNSZ vezetősége, mint a községi elöljáróság igazolt, és elismerésük jeléül a MNSZ kultúrfelelősi tisztségére választottak, melyet két éven át töltöttem be hűséggel.

Baseli tanulmányi évemről fentebb említettem, hogy 1936/37 tanévben két szemesztert ezen az egyetemen teológiai tanulmányokkal töltöttem, mint Barth Károly európai hírű tudós, szocialista érzelmű professzor hallgatója.

Mivel apám és anyám karcagi születésűek, amely a Magyar Népköztársaságban van, onnan mint kolozsvári teológus helyezkedett el Erdélyben, – így az ő rokonaik, testvéreik és azok családtagjai ma is Karcagon élnek. Mivel Karcag a magyar Népköztársaság második szocialista városa, az egész város szocialista gazdaságba van szervezve, ottani rokonaink dolgozó földművesek lévén,

mindnyájan tagjai a karcagi tszcs.nek, kollektív gazdaságnak.

Rokonaim a Román Népköztársaságban (RNK): szüleim Értarcsán (Tőkés András, Györffy Mária), apám ott lelkész. Anyám testvérbátyja dr. Györffy István egyetemi tanár és néprajzi múzeumi igazgató volt haláláig Budapesten. Az ország első népi kollégiuma, a volt budapesti Eötvös Kollégium az ő nevét viseli, „Györffy Kollégium" néven. Neve és emléke a demokratikus Magyarországon általánosan tisztelt és emlegetett. Az ő nyomdokait követve magam is kezdettől fogva tudományosan is foglalkoztam a néppel, a nép életével. A kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen szerzett tanári diplomám egyik szakja a néprajz. Végváron néprajzi múzeumot szerveztem, egyedülálló a Bánságban; a napokban adtam át a helybeli Kollektív Gazdaságnak, mely azt nagyra értékeli és épületében helyezte el, továbbra is megtartva velem a tudományos téren való szoros együttműködést.Szüleimen kívül testvéreim vannak az RNK-ban (sorrendben): 1. Tőkés András, Értarcsán lakik, iparos; 2. Nővérem, Sass Kálmánné, az érmihályfalvi református lelkész neje, ötgyermekes családanya; öcsém Tőkés Elek vedresábrányi lelkész. Mindnyájan tagjai a helyi MNSz-nek.

Teológián kívüli végzettségem: középiskolai tanári oklevél, melyet egyetemes történelem, földrajz, néprajz szakon 1947. július 1-én nyertem cum laude fokozattal.

Irodalmi munkásságot különösképpen nem fejtettem ki. Néprajzi tárgyú cikkem, „Magyarpalatkai viselet" címen a budapesti néprajzi múzeum folyóiratában, az Etnografia 18 c. lapban jelent meg, néha egyházi tárgyú ismertetés egyházi lapunkban helyi gyülekezeti ügyekről.

Lelkészi szolgálaton kívül más állást nem töltöttem be. Közéleti szolgálati megbízásaim: egyházmegyei katechetikai előadó és egyházmegyei tanácsosa voltam a bánsági ref. egyházmegyének.

Jelenlegi állásomra a nép egyhangú bizalma hívott meg. Működésemet egyházi felettes hatóságaim ismerik elsősorban, de nyilvánvaló mindenki előtt. Országos vezetők közül közelről ismer dr. Takács Lajos minisztert, akivel temesvári lakós korában szorosan együttműködtem.

Végvár, 1951. június 17.
Harcoljunk a békéért!
Éljen a Román Népi Köztársaság!

Tőkés Béla református lelkész. /Kerek pecsét körfelirata: Oficiul Parochial Reformat Tormac/

4. Végvár népe egyhangúlag hívja meg Tőkés Bélát, aki a szeretet hangján jellemzi a híveit

Orth Imre végvári református lelkész 1938. március 6-i kibúcsúzó istentiszteletének keretében a presbitérium választói közgyűlést tartott, melyen a Nagyvárad-Olasziban segédlelkészként szolgáló Tőkés Bélát hívják és választják meg, márc. 27-én pedig be is iktatják szolgálatába. (A Zürichből hazatérő Orth Imre már két évi végvári szolgálat után elkívánkozott Végvárról, a tanítók néha ellehetetlenítették a tevékenységét, Biharpüspökibe hívták meg lelkésznek).

A Tőkés Béla által felsorolt, említésre méltó végvári események két dátumához fűzünk megjegyzéseket, az egy hónapig tartó, 1943-as temesvári bebörtönzéséhez és az internáló táborban töltött tíz hónaphoz, 1944 és 1945 folyamán.

A román katonai behívók elől Magyarországra szökött legényeket a szüleik kérésére írásokkal látta el, melyeket Nagy Györgyné Szilágyi Rozáliának a szoknyája korcába juttatott el Nagyváradra. Harminc és negyven körüli azoknak a végvári katonaköteles fiuknak a száma, akik így vészelték át a háborút.

Romániának a világháborúból történt kiugrása után továbbra is folytatódott a magyar középosztály megfélemlítése. Még el sem foglalták Észak-Erdélyt, de Dél-Erdélyben azon nyomban elkezdték a katolikus és a református egyházak lelkészeinek és tanítóinak az összeszedését.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1994 februárjában tartott szatmári közgyűlésén Higyed István lelkipásztor kezdeményezésére jegyzőkönyvben emlékeztek meg a lágerekben szenvedő lelkészekről. Benkő Levente így foglalja össze a sötét háttér lényegét:

„A romániai magyarság érdekképviseleteként magát meghatározó Magyar Népi Szövetség eleinte nem hallatta szavát a magyarok romániai tömeges elhurcolásának és internálásának ügyében. Csak akkor tette szóvá az internálások magyarellenes voltát, amikor a lágerekben pusztító járványok során ezrével haltak meg a magyar elhurcoltak, s amikor ezt már nem lehetett elhallgatni. Csak hónapok múlva fogalmazta meg, hogy az internálótáborokban és kényszermunka-táborokban ártatlan magyarok (is) sínylődnek." Tőkés Béla a Târgu Jiuban működő internálótáborban – a temescsákovai iskolaigazgató-tanító, Zippel Ferenc börtönnaplója szerint – a következő kollegákkal volt együtt:

Székely János római katolikus és Tarr Mihály református lelkész Abrudbányáról, Régeny István református lelkipásztor és Áron István ferences atya Gyulafehérvárról, Győrffy Imre római katolikus plébános, Tarnóczy Lajos református esperes és Páter Hrubiskó Valér minorita atya Aradról, Nits István újkisodai református lelkész, Elekes Gyula református lelkész Lippáról, Rill Albert római katolikus plébános Petrozsényből, Fábián János plébános és Nyitrai Mózes unitárius lelkész Lupényból, Szakáts Géza református lelkész Nagyszentmiklósról, Elekes Gyula református lelkész Szigetfaluból, Ajtay Gábor református lelkész Újszentesről. Más forrás szerint dr. Nagy József dévai lelkészt és nagyenyedi teológiai tanárt és Hamar Béla bukaresti református lelkészt is Tg. Jiu lágerébe zárták. Péterffy Árpád teológiai hallgató szintén a lager lakója volt a Tőkés Béla végvári munkanaplója szerint. A kényszerlakhelyre hurcoltaknak Târgu Jiuban előírták, hogy „felekezetenként imádkozhatnak".

Ha csak az itt felsorolt lelkészeket vesszük figyelembe, megállapítható, hogy gyakorlatilag pásztorok nélkül maradtak a magyar nyájak Dél-Erdélyben. A névsor tanúsítja, hogy elsősorban olyanokat internáltak Târgu Jiuba, akik a dél-erdélyi magyar társadalom gerincét képezték – mondja Benkő Levente. A református

lelkészek kiszabadítása érdekében húsz alkalommal levelezett Groza Péter kormányával a háziőrizetben leledző Nemes Elemér lugosi esperes és délerdélyi püspökhelyettes, de nem volt foganatja.

Az 1922–1942 között az erdélyiek számára időszakosan megjelenő nemzetpolitikai „Magyar Kisebbség" című szemlében Tőkés Béla alábbi önzetlen „bizonyságtétele" jelent meg végvári híveiről:

„Sok nehéz felleg vonult el fejük felett, telve megpróbáltatásokkal, mégis mind a mai napig semmiféle erő nem volt képes megtörni őket. Itt maradtak jóban, rosszban, békében, háborúban, a világ minden megpróbáltatásai közepette is, ahol az ősök sírjai domborulnak. Köti ezt a látszólag makacs, nyakas, de végletekig szorgalmas népet a rög, az ősök emléke, szüleiknek kakukkfűvel benőtt sírja a falujához.

Ez a nép hallgat a jó szóra. Mindenkor megérti az idők szavát. Nem maradi, hanem haladó gondolkodású. Embertársaival szemben nyílt, őszinte, barátságos, tisztelettudó, vendégszerető, csendes, békeszerető. Minden szépért, jóért lelkesedik, faluja előrehaladásáért semmiféle áldozathozataltól nem riad vissza.

Természetére nézve az idegen büszkének és gőgösnek tartja, pedig nincsen igaza, mert a látszólagos büszkeség nem más, mint emberi önérzetének a megnyilvánulása. Érzi emberi mivoltának az értékét. Elvárja, megköveteli mindenkitől, hogy aszerint értékeljék és bánjanak vele.

A községnek a múltban több volt a lakossága, mint jelenleg. Az évtizedek során egész nemzedékek rajzottak innen ki szerte az országba és a világ legkülönbözőbb tájai felé. Az eltávozottak azonban bárhova kerültek, mindenüvé magukkal vitték a szülőfalujuk iránti szeretetet, melyről soha el nem feledkeznek. A messze távolban eszükbe jutnak a gyermekkori emlékek. Ide köti őket a hazai rög, az itt maradt hozzátartozókkal, barátokkal eltöltött boldog vagy fájdalmas napok emléke. A távollevők, mint a vándormadarak, időközben vissza-visszatérnek a rokonság, a régi barátok, ismerősök körébe megpihenni, néhány boldog napot itthon eltölteni, feleleveníténi a régi emlékeket.

Meg vagyunk győződve arról, hogy az innen idegen tájakra elkerültek ezután is ragaszkodnak szülőfalujukhoz, azt soha el nem feledik, bárhova vezérelte is a sors őket. Az itthon levők mindenkor figyelemmel kísérik életútjukat, szeretettel gondolnak reájuk, osztozkodnak örömeikben, bánataikban és visszavárják őket."

5. Búcsú Végvártól

Elismerést és tiszteletet tanúsított a végvári reformátusság a távozó lelkipásztor és családja iránt. A Kádár István nagybányai lelkész fegyelmi úton való eltanácsolását követően a nagybányai presbitérium meghallgatta Sárközi Lajos szinérváraljai, Tőkés Béla végvári és Papp Zsigmond szárazbereki lelkipásztort. A nagybányaiak Tőkés Bélát választják. Keserves a döntés, a gyermekek iskoláztatásának a gondja megint előtérbe került. A lelkész így búcsúzott híveitől:

„A sűrű könnyek és meleg kézszorítások, s az útra adott új palást némi bizonysága annak, hogy eddigi szolgálatom ha gyarló is volt, de nem volt hiábavaló.Az Úr Isten áldja meg az utánam jövő magvetést gazdag aratással! Istené a dicsőség!

Végvár, 1955. XII. 4. Tőkés Béla távozó lelkipásztor."

6. Adatok a „bethánista" Tőkés Béla családjáról

A gyermekek születése és keresztelése egyrészt családtörténeti jelentőséggel bír, megjegyezve, hogy a Tőkés-Vadai család kapcsolatainak a hatósági megfigyelése és minősítése abban az időben egyszerre jelenthetett hátrányt vagy ítéletet – ennek óvatos mérlegelése figyelhető meg Tőkés Béla önéletírásában.

Kezdjük azzal, hogy Tőkés Béla 1938. július 5-én vette feleségül az Élesden 1917 aug. 19-én született, tanítónőképzőt végzett Vadai Ilonát, Vadai Béla esperes és Császár Ilona leányát. Tanúik: Sass Kálmán (Érmihályfalva) és Makai Béla (Élesd).

– Első gyermekük, Tőkés Gábor-Béla 1939 augusztus 17-én született Nagyváradon a Szent József szanatóriumban. Keresztszülei: Sass Kálmán érmihályfalvi ref. lelkész és Sass Kálmánné, született Tőkés Mária. Továbbá „t.b. keresztanya: Henry Weltiné (Basel, Schweiz) Paraguay baseli konzulnéja." Az anyakönyv tanúsága szerint a keresztelés 1939. szept. 24-én Végváron történt a nagyapa, Vadai Béla szolgálatával

– Tőkés Ildikó Mária 1942 szept. 17-én a Temesvári Szent Anna szanató-

1955. december 18. Nagybánya. Felső sorok: a presbitérium. Alsó sor balról: Gönczi Sándor katekéta és helyettes lelkész, utána a frissen beiktatott Tőkés Béla

riumban született. Keresztelése 1942. szeptember 27-én volt Végváron. Keresztszülők: Dr. Csikesz Tibor ref. lelkész és neje, Csikesz Tiborné, szül. Vaday Mária. Továbbá: Pataki Dávid kereskedő, Bukarest, és neje Pataki Dávidné. Keresztelő lelkész: Czira László vajasdi református lelkész.

– Harmadik gyermekük, ifj. Tőkés Béla, 1947. november 11-én született Temesváron, szintén Végváron keresztelték az 1948-as szökőévben, február 29-én, a keresztelő lelkész neve Hamar Béla bukaresti lelkész, az anyakönyvbe a keresztszülők neve nincs bejegyezve.

Feltűnő, hogy nincs beírva keresztszülőknek a neve a harmadik gyermek keresztelésekor, ennek valami oka lehet: börtönbe vihették az adott időpontban, mint például a hozzá közel álló Orth Imrét. Örvendetes, hogy Welti-Schneider Bertha asszony tizenkét magyar keresztgyermeke közül eddig csak hatnak ismertük a nevét, most pedig kiegészül a sor a Tőkés Gábor-Béla nevével. Családjuk testvéri-sógori-komasági kötelékéhez kiegészítésképpen még hozzáfűzzük, hogy Tőkés Béla és Vadai Ilona voltak a keresztszülei ifj. Sass Kálmánnak, akit 1941 ápr. 15-én kereszteltek Érmihályfalván.

Az édesapa, Gábor fiának konfirmálási adatához 1954 virágvasárnapján, április 11-én, bizonyára hálaadással, ezt fűzi: „Elsőszülött fiunk!” Ildikónak a konfirmációjára 1956-ban került sor Nagybányán, ott is virágvasárnap.

Családi börtönszemlét tartva, az Erdélyben közismert képre utalunk: sógora, Sass Kálmán, többször volt börtönben, 1958 dec. 2-án végezték ki a szamosújvári tömlöcben. Sass Kálmánnét a gyermekeivel a baragani Olaru nevű faluba deportálták, amely nyomorúságos kényszerlakhelyről 1964-ben szabadultak. Tőkés Eleket, a Tőkés Béla lelkipásztor öccsét politikai okból, de úgynevezett adminisztratív ítélettel zárták börtönbe.

Apósát, Vadai Bélát, az egykori élesdi esperest, az Erdélyi Párt bihari alelnökét, 1956-os megnyilvánulások vádja miatt két évre a Duna-csatornához hurcolták, ahonnan betegen tért vissza, Élesden hunyt el 1962. június 1-én. A család rokonságának és barátainak szélesebb körében számos politikai elítéltel találkozunk.

Feltétlenül említenünk kell a tiszteletbeli keresztszülőnek, az egykori svájci támogatónak, a Welti Henry özvegyének veszélyes, a Szekuritáté által „reá osztott” kompromittáló szerepét. A nemzetközi tekintélyű Weltiné, mint az 1956-os magyar forradalom egyik „kém-szervezője”, a szekuritátés forgatókönyv szerint bérelt repülőgéppel sietett volna a provokátor fogdaügynökkel való találkozásra, ezt követően pedig kémcserével sietett volna a Sass Kálmán kiszabadítására. Amikor Nagybányára kerültek, a szekuritáté szüntelenül és közismerten azzal fenyegette: úgy fog járni, mint a sógora, Sass Kálmán.

Rendelkezésre álló források szerint a Tőkés Bélára leselkedő veszélyek egyikét az úgynevezett „bethánista” megbélyegzés jelezte. A Szekuritáté az egyházi hivatalokkal végezteti a piszkos munkát 1953 tavaszán. nevezetesen azt, hogy derítsék fel a bethanista mozgalmat. Pauker Leo, az újdonsült temesvári esperes Tőkés Bélát nevezi meg „bethánista lelkületűnek”. Ez a vádaskodás nem volt újkeletű, már 1949-ben is ezzel a címkével skatulyázták és a mozgalom tagjait államellenes magatartással gyanúsították. Vallatások révén „kiderítették”, hogy Tőkés Bélát és Lőrincz Jánost a Szilágyi Sándor pankotai lakásán szervezték be a CE szervezetbe. Valójában Krisztus egyszerű, puritán életvitelű szolgáiról van szó, akik a bilincseket és a börtönt inkább vállalták, mint az Egyház ügyének és népének az elárulását.

7. Tőkés Béla tanulmányi éveiről, néprajzi munkásságáról

Érettségizni már neki is románul kellett a Kolozsvári Református Kollégiumban, 1930. október 2-án, általános jegye 6,75. Beiratkozik a Kolozsvári Református Teológiai Fakultásra, ahol 1934. június 15-én elégséges eredménnyel sikeresen teszi le az első lelkészképesítő vizsgát, jó eredménnyel zárja a második lelkészképesítő vizsgát 1935. jún. 20-án. A Baseli Egyetem Teológiai Fakultásán 1936. okt. és 1937. szept. 1 között két szemesztert hallgatott. Ezidőközben 1934 júl. 1. és 1934 okt. 1. között édesapja mellett segédlelkész Felsődetrehemben, majd 1934. november 1. és 1936 között segédlelkész Élesden. Baselből visszatérve, 1937. szept. 1. és 1938. március 28. között Nagyváradon (Olaszi) segédlelkész.

Bármilyen furcsa, de Tőkés Béla 1933-ban a Budapesti Teológiai Fakultás 1933-ik beiratkozott hallgatója volt, legalábbis ezt találtuk a digitalizált beiratkozási albumban. Ez a dátum a kolozsvári teológiai tanulmányainak a korszakához tartozik. Életrajzaiban azonban miért nem kerül feltüntetésre ez az 1933-as adat, talán csak taktikai beiratkozásról lenne szó? Véleményünk szerint az 1933-ban kiváltott román állampolgársági bizonylatra az útlevél kiváltásához lehetett szüksége, de ami perdöntőnek tűnik, az nem más, mint az első lelkészképesítő vizsgára benyújtott dolgozatán 46 a saját kézírásával feltüntetett hely és dátum: „Tőkés Béla, IV. éves református teológiai hallgató, Budapest, 1934.”

Baseli tanulmányi útjához a következő adatokat találtuk: Sulyok István püspök ajánlotta az ösztöndíjra, éspedig arra a helyre, amelyet a Welti család alapított a Sass Kálmán tanácsára. Érkezett 1936. október 19-én, távozott 1937. júl. 22-én.

Tőkés Béla felszenteléséről egy román nyelvű okiratot (certificat de hierotonire) találtunk, ennek nyomán a román állam felé kiállított felszentelési igazolvány időpontja 1935. június 20-ika volt. Adminisztratív okokból erre szükség volt a katonasági kötelezettség szempontjainak az elbírálásához, másrészt pedig a képesített munkavállalás és a nyugdíjjogosultság érdekében. Maga a felszentelés egy jóval későbbi időpontban történt, erről ezt jegyezte fel Tőkés Béla: „Lelkésszé szentelés 1949. július 17-én. Lelkészszentelésen Kolozsváron voltam.Késői felszentelésem oka: első alkalommal Báselben voltam, utána elszakadtunk Észak-Erdélytől, itt nem volt papszentelés 5 évig. 1937-ben csak erdélyieket szenteltek. Tehát részemre ez volt az első alkalom. 86 ifjú lelkipásztort szenteltek a Farkas utcai nagytemplomban. 130 palástos lelkész volt jelen. Prédikált Arday A. püspök.

Jóllehet végvári lelkipásztor 1938. április elsejétől, de a folyamatos tanulást nem hagyja abba: 1945-ös kiszabadulása után iratkozik be, 1946-ban szerez tanári oklevelet Kolozsváron a Bolyai Tudomány Egyetem bölcsészeti karán. Elvégezte a földrajz, a történelem és a néprajz szakot.

Tőkés Béla teológiai és irodalmi munkásságát csak részben sikerült feltárnunk. Az egyik megkérdezett családtag tudomása szerint az írásbeli hagyatéka nem maradt fenn. A számára elérhető, korabeli egyházi folyóiratokban (Református Szemle, a Kálvinista Világ és a Kiáltó Szó) repertóriumaiban nem találunk tőle származó közlést. Tőkés Béláról szóló apróbb hírek viszont megjelentek a Nagyváradon 1927-től megjelenő „Reformátusok Lapja" hasábjain, és bizonyára előkerülhet még a tollából származó publikáció.

A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Könyvtára szerencsére őrzi az alapvizsgára benyújtott kéziratos dolgozatát, amelyet másodéves teológiai hallgató korában nyújtott be dr. Tavaszy Sándornak 1932. május 20-án, és amelynek ez volt a címe: Konfucius-Buddha- és Zarathustra személyiségének összehasonlítása. Szabvány dolgozattal találkozunk, amelyet a neves professzor elfogadott.

Az említett könyvtárban található az első lelkészképesítő vizsgára írott dolgozata: A római katholikus egyház kegyelem-tana és református kritikája. Budapest, 1934. Dr. Imre Lajos teológiai igazgató ezt a 74 oldalas munkát szintén a Tavaszy Sándor kezéhez továbbítja bírálat végett 1934 május hó 9-én. A bibliográfiában feltüntetett holland nyelvű dogmatika arra enged következtetni, hogy esetleg hollandul is olvasott és véleményünk szerint ez a kiváló dolgozat a budapesti Sebestyén Jenő professzor irányításával készült.

Három néprajzi tárgyú dolgozatából kettő nyomtatásban is megjelent:

– Tőkés Béla: A mezőségi magyar viselet. In: „Néprajzi Értesítő", 1935. XXVII. 68-76.

– Tőkés Béla: Magyarpalatkai viselet. In: „Ethnographia" XLIX. 1938/ 1-2. 192-198.

– Tőkés Béla: Kendermunka Magyarpalatkán, 1946. Kéziratban a volt tanára, Kós Károly kézirattárában, ahol öcscsének, Tőkés Eleknek is található egy munkája.

Végvár monográfiájához csoportosítható helytörténeti publikációja:

– Tőkés Béla: Tormac (Végvár) község népkönyvtárai. In: „Magyar Kisebbség", 1942/3-4, febr. 16-iki szám, (XXI. évf.) p.61-64.

Itt szeretnénk megjegyezni, hogy Szabó T. Attila egy időben a „gyülekezetépítést" tanította a Teológián, amely része volt a falu megismerésének és egyben kiindulópontja a belmissziónak. Azt azonban, hogy Tőkés Béla felvette volna indexébe ezt a tárgyat és hogy diákja volt-e, eddig nem sikerült megállapítanunk. Elképzelhető, hogy a Szekuritáté bukaresti levéltárában még létezhetnek eddig ismeretlen tartalmú írásai.

Aki pedig teheti, járjon utána Végváron és Temesváron annak, hogy minő

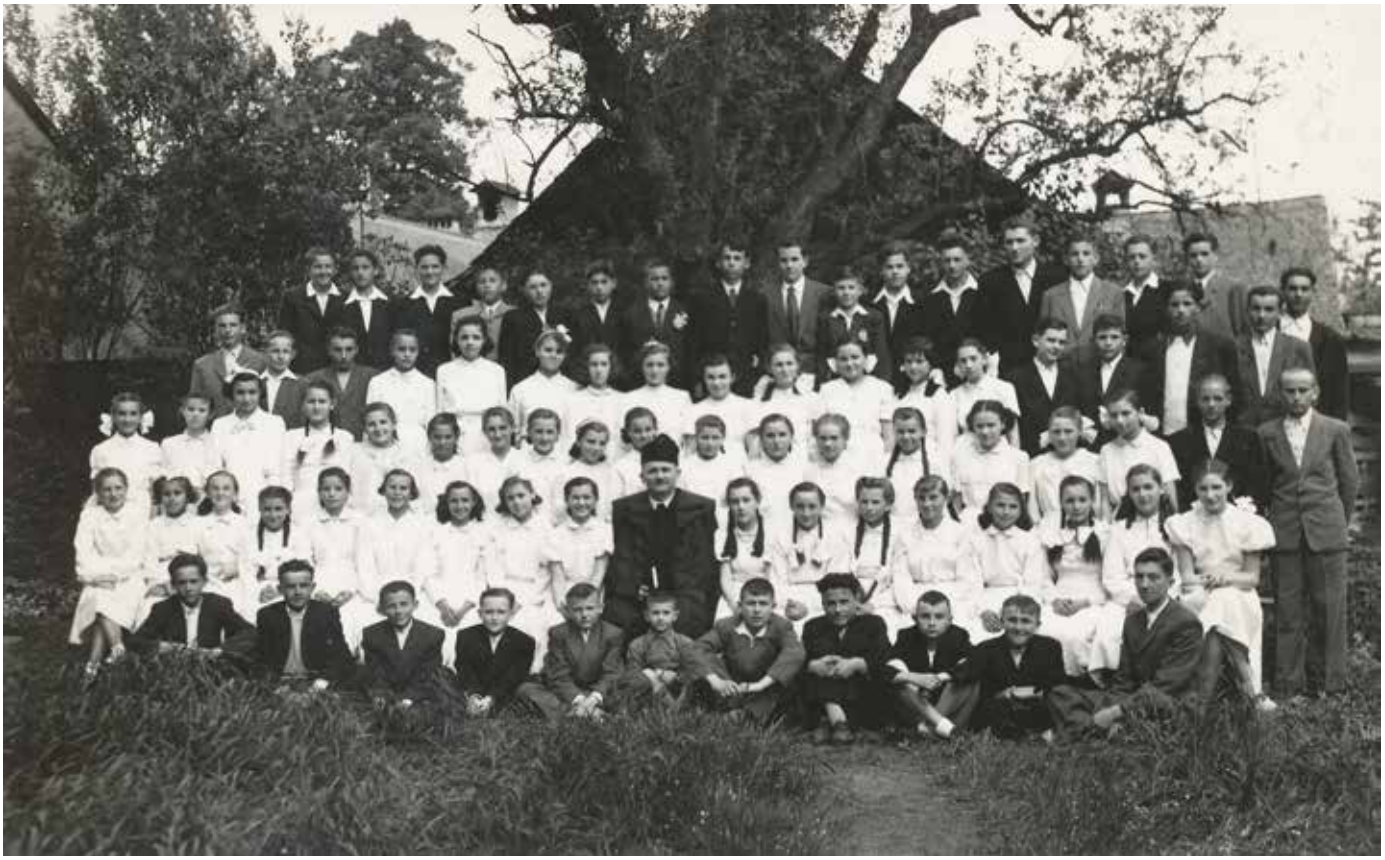

Nagybánya – Konfirmáció

sors várt a Tőkés Béla által felállított falumúzeum anyagára, ennek a története is megér egy tanulmányt.

8. Az egyháziak becsülete?

Pro és contra: az eddig feltárt dokumentumok alapján az immáron nagybányai Tőkés Béla esetében is találkozunk együttérző atyafiakkal és gonoszkodókkal vagy „csak" a hatóságokat kiszolgálókkal. Érezhető továbbá a beívódott és a karbantartott félelem, az egykori hívek egy részének az idegenkedése a Tőkés Béla halála körüli emlékektől. Az alábbiakban négy olyan információt sorakoztatunk fel, amelynek hitsorsosi elemzése alapján mindenki elfogadhatja vagy elutasíthatja az azokból levonható következtetéseket, azt, hogy annakidején ki hol állt a templom küszöbéhez viszonyítva.

Lelkészi utóda, a hírhedt esperes, Szablyár Kornél, a kultuszinspektor, Chilian Traian jelenlétében kényszerítette és faggatta az úgynevezett „fekete pénzekről",vagyis a kórus általa kezelt pénztáráról dr. Kiss Bertalan szatmári lelkipásztort. akit el akart távolítani a szolgálati helyéről és ehhez ürügyet keresett. Szablyár feljelentéséből idézünk, az általa provokált „párbeszédnek" ő a kérdezője, a válaszok Kiss Bertalantól származnak:"

4. Idegeneknek (például külföldi turistáknak), vagy más városbelieknek adtál álcázott segélyeket? Válasz: Idegeneknek nem adtam, majd gúnyosan, nem adtam például a Tőkés (Tőkés Béla elhunyt nagybányai esperesről van szó: M.J.) özvegyének, de adtam sokszor és sokat Tőkés Ildikónak, és igyekeztem minél jobban gondoskodni volt püspökünkről, Csernák Béláról, és lányáról, akit kirúgtak, és nincs megélhetési lehetőségük.

5. Kinek adtál kölcsön? Válasz: Nem tudom, elfelejtettem."

Románia egyházi valóságát számos vonatkozásban előzte meg a híre, erről tanúskodik egy, a Szekuritaté levéltárában fennmaradt hollandiai úti jelentés, amelynek kelte 1969.07.03. „Előző jelentésem folytatásaképpen ki kell térnem hollandiai tartózkodásom azon politikai vonatkozásaira, amelyek az előzőből kimaradtak (...) Egy teljesen rendhagyó esettel is találkoztam a Hágában tartott bibliakörön 1969. 02. 23-án, amiről már beszámoltam, s amit most kiegészítek. Verschuure úr, a romániai egyházról szóló beszámolója után rátért a politikára (...) Azt is hozzátette, hogy Tőkés Béla lelkész azért lett öngyilkos, mert félt a titkosrendőrség letartóztatásától".

Végvárhoz már alig, de Tőkés Béla történetéhez mindenképpen hozzátartozik a felesége „disszidálása", halála és temetése. Már ő sem bírhatta a romániai terrort, és Ildikó nevű leányával meg Huba és Magor nevű unokáival 1988-ban Magyarországra távozott, ahol decemberben menekültstátust kapott. Tőkés Béláné, szül. Vadai Ilona 1990. március 29-én halt meg Székesfehérváron. Nagybányán temették el, a szolgálatot Nógrádi Béla lelkipásztor végezte. Szívbemarkoló befejezése egy küzdelmes és hősies életnek, amelynek a fájdalmait nemcsak a Családjuk örökölte, hanem a Református egyháznak is olyan ügye, amely még nincs lezárva.

Döbbenetes vallomás jutott 1993 húsvétján a Család tudomására egy idős betegnek úrvacsorát osztó lelkipásztor közlése nyomán. Az úrvacsorát vevő 82 éves Szemereczki Imre a lelkésznek elmondta: „Tőkés Béla esperes úr nem lehetett öngyilkos." Ő látta azon a vasárnap délutánon, hogy miként vitték be a holttestét az állambiztonsági szervek az irodába, csak ő ezt eddig senkinek sem merte elmondani.

Nincsenek illuzióink, de ismételjük azt a tanácsunkat, hogy az egyháztörténészeknek fölöttébb kutakodni kell a szekuritátés levéltárakban, továbbá, hogy amennyiben még kortársak és tanúk élnek, osszák meg velük a Tőkés Béla életútjára vonatkozó ismereteiket. Végvár és Nagybánya gyülekezeteihez való viszonyulásukban Tőkés Béla és Vadai Ilona gyermekei és unokái a hívek közösségével együtt keresik és kívánják, hogy minden nyilvánosságra kerüljön, amely az egyházközségek és a családjuk életében sorsdöntő volt. Amikor vagyoni ügyben az elkobzott egyházi javak visszaszerzésében tanúskodhattak, bátran tettek bizonyságot a múltbeli történések kiváltó okairól.

Epilógus

Hatvan év telt el anélkül, hogy valaki megkísérelte volna a Tőkés Béla életrajzának a közlését. Bizonyára folytatása következik, éspedig új dokumentációs meglepetésekkel. Fényképfelvételeket keresve tudtuk meg, hogy Tőkés Bélának oroszlánrésze volt a fernezelyi imaház építésében és felszentelésében is. Bak László nagybányai lelkipásztor szíves segítsége nyomán jutottunk ahhoz a megható, 1956 és 1960 között készült fényképhez, amelyen nyolcvanegy konfirmándust számoltunk a hitvallástételt követően. A nagybányai beiktatásakor, az 1955 dec. 18-án készült fényképet özv. Gönczy Sándornénak, egykori nagybányai lelkésztársa ma is élő feleségének köszönhetjük.

Tőkés Bélának, ennek a kivételes képességű teológusnak és néprajzi érdeklődésű lelkipásztornak teljes monográfiája helyett most így, ennyivel elégedjünk meg. Megmaradt feljegyzései egyháztörténetileg fontosak! Valóságos krónikája az akkori időknek és számos új adatot egyelőre csak itt találunk a háború utáni országos egyházi élet alakulásáról.

Kitartását, küzdelmeit és hitvalló szolgálatát az eddigiekből is látva, emberségét példaértékűnek találjuk. Egyszerre volt a népe vallási vezetője és üldözött emberjogi aktivistája, tanítója és önkéntes kultúrfelelőse. Valójában a hozzá hasonló lelkészektől várta a nép a választ arra a kérdésre, hogy mennyi ideig tart az elnyomatás a kisebbségi sorsban és hogy milyen jövőkép vár a helyben maradókra. Ami az állandóságot illeti, a végvári emberek a prédikátoraik bizonyságtétele nyomán hittek és hisznek a református templomuk már említett, 1954-es emléktáblájának az áldáskívánó imádságában: „Áldás legyen e ház minden kövén, szögén, / Áldás azon, aki átlép a küszöbén, Áldás szálljon ezen helyről a határra, /Messze vidékre, s az egész hazára."

Hermán M. János, Zwolle, 2015

Ében háézer

„Sámuel pedig vett egy követ, és felállítá Mispa és Sén között, és Ében-Háézernek nevezte el, mert mondá: Mindeddig megsegített minket az Úr!" (1Sám 7,12)

Kezébe metszett engem, nyomorultat.
Titokban dédelgettek angyalok.
Hiába kértem, túléltem a múltat.
Ujjam füzérén két szót morzsolok:

„Ében háézer" - eddig átsegített
Fillér-gondon, díszsorfalak között.
Ha zuhantam is, mindig térdre ejtett:
Hajlott a nádszál, repedt – nem törött.

Örülni kéne most, s nézd, itt kucorgok:
Oltárt emelő kövem elfogyott.
Tetemre hívnak elmulasztott dolgok:
Elásott ajándék talentumok.

És apát játszom reggel, búcsúzónak:
Mint Rimbaud, cipőfűződ pengetem
guggolva, de már nem érted utólag
imára kulcsolt, ütni kész kezem.

A kagyló most bezárul. Gyöngy-sötét.
Ki bántott kit? Nem fontos, nem tudom.
A Csend unott rutinnal ül közénk
Egy csillagoltó átlag-hajnalon.

„Mindeddig megsegített!" – mondom mégis,
Utak változnak: fény – mélységes éj!
Dünnyögd velem a kegyelem igéit:
„Ében háézer!" Hű az Úr. Ne félj.

Kép és szöveg: Mátyás Imre

Tőkés Ildikó, Tőkés Béla végvári református lelkész és Vadai Ilona leánya, 1942. szeptember 17-én, Temesváron, általános iskoláit Végváron, majd Nagybányán fejezte be, miután édesapját az Óvárosi Református Gyülekezet lelkipásztorának beiktatták, ahol konfirmált. Középiskolai tanulmányait Nagybányán a Magyar Líceumban végezte 1960-ban. Mivel mint lelkészgyermek egyetemi felvételire nem jelentkezhetett, tanulmányait Szatmárnémetiben az Egészségügyi Technikumban védőnő asszisztensi szakon folytatta. 1963-ban kitűnő eredménnyel szerzett diplomával Nagybányára helyezték mint védőnőt a fernezelyi körzetbe.

1967. július 15-én Nagybányán az Óvárosi Református Templomban házasságot kötött Papp Levente gépészmérnökkel aki szintén református lelkészcsalád gyermeke.

Férjét az egyetem elvégzése után Nagyváradra a Gépgyárba helyezték ki, mint gyakornok mérnököt. Mint magyar védőnőnek és édesapja miatt még a közeli falvakban sem volt kilátás munkahelyre, ezért megpályázta Sepsiszentgyörgyön az Olt Textilműveknél a gépészet osztályon megüresedett mérnöki állást. Így 1969 áprilisában sikerült a közel egyéves fiával Sepsiszentgyörgyre költözni, ahol körzeti védőnői állást kapott.

Három gyermeke született: Huba, Hunor és Magor.

1977-ben Brassóban főasszisztensi diplomát szerzett. Közel húsz évi szolgálat után 1988 szeptemberében Magyarországra kellett menekülnie gyermekei jövője miatt, rövid idő után követte a Huba és Magor fia és mint menekültek kaptak tartózkodási engedélyt.

Férjét, aki később a sepsiszentgyörgyi Autóalkatrész Gépgyárnál dolgozott felelős vezetői állásban, mert nem hajtotta végre a szakmailag nem megfelelő pártutasításokat, nem szólalt fel a magyarellenes rendezvényeken, a szekuritáté háromszor megverette, családunkat megfenyegették, majd koncepciós pert indítottak ellene.

Férje és Hunor fia csak a forradalom után tudtak áttelepülni. Magyarországon mint védőnő dolgozott Kápolnásnyéken és Pákozdon nyugdíjazásáig, 1999-ig. Huba fia fogorvos, Magor háziorvos, Budapesten dolgoznak. Hunor nagyszülei hivatását folytatta, visszament Erdélybe, és Kalotaszegen, Sztánán református lelkész.

Albert Irén
1940–2021

Albert Irén Székelyföldön, Csíkjenőfalván született 1940. december 24-én, szenteste. Szülei Albert János és Szentes Karolina, kiknek házasságát az Örökkévaló két fiúgyermekkel, Józseffel és Jánossal, valamint egy leánygyermekkel, Irénnel áldotta meg. A család Marosvásárhelyre költözött, Irén a fiatal éveit ott töltötte. Férjhez ment és két leánygyermeke született: Judit és Erzsébet. Házassági élete küzdelmes és nehéz volt, de gyermekeiért szorgos kezekkel, végtelen erővel, könnyes szemekkel, fáradhatatlanul küzdött, hogy tisztességben felnevelje őket. Sokszor az éjszakába nyúlóan dolgozott, varrta a leányok ruháit. Később a család Sepsiszentgyörgyre költözött, ott folytatódtak a dolgos évek. Irén nagy odaadással tanította lányait az ízes magyar ételek elkészítésére. Később nagyobbik lányát Jutkát és egyetlen unokáját fájó szívvel engedte el új életet kezdeni a nagyvilágba, nem tudva, hogy valaha is viszontláthatja-e még őket. Néhány évvel később azonban, 1990-ben a múltját és élete küzdelmes gyümölcsét maga mögött hagyva, egy utazótáskával és kisebbik lányával Zsókával vonatra ült, nem tudván mi fog történni, és elindult nagylánya Jutka felé Svédországba, hogy övéivel lehessenek. Küzdelme, kitartása, ereje nem ismert határt, szeretete, gondoskodása végtelen volt. Mindaddig amíg a betegség meg nem fosztotta mindettől. Nagyon szerette az unokáit, magyar dalokra, táncra és imádságra tanította őket. Minden este imára kulcsolta kezeit és családjáért, szeretteiért imádkozott. 81-ik születésnapján, 2021. december 24-én, karácsony estéjén hirtelen, szenvedés nélkül távozott el e földi világból. Nyugodjék békében a szeretett édesanya, nagymama és dednagymama, kinek emlékét hálás szeretettel őrzi a családja.

Soós Rozália
1937–2022

1937 május 5-én született Székelykövesden, Maki Lőrinc és Nyilasán Ilona ötgyermekes családjában. Általános iskolái után kereskedelmi szakon szerzett diplomát Marosvásárhelyen a Bolyai líceumban. Szakmai pályafutását Székelyudvarhelyen kezdte és végig a kereskedelemben maradt. Munkásévei nagy része alatt üzletvezetőként dolgozott. Nagyon szerette a munkáját, szeretett emberekkel dolgozni. Szorgalmas, segítőkész és közkedvelt személy volt Székelyudvarhelyen. 1959-ben férjhez ment Soós Lászlóhoz, házasságukat az Örökkévaló két fiúgyermekkel áldotta meg: 1960-ban született László és 1965-ben Zoltán. Az élet keményen megpróbálta a 22 évig boldogan élő családot. 1982-ben férje László, rövid de súlyos betegség után visszaadta lelkét a Teremtőnek. Rozália özvegyen maradt és egyedül nevelte Lászlót és Zoltánt. Egy jobb és szabadabb élet reményében mindkét fia és családja Svédországot választotta új otthonának és Rozália követte fiait az új országba, Ljungby városába 1987-ben. László fiáéktól két lányunokája született, Gabriella és Kristina, Zoltán fiáéktól két fiú, Robert és Rickard. 2009-ben hatalmas gyász és veszteség érte a családot. Rozália elveszítette Zoltán fiát, a család pedig a férjet, apát, testvért és sógort veszítette el benne. Anyai szíve összetört a gyász alatt, évekig nem tudta túltenni magát a fájdalmon. Valamennyi vigasztalást talált és sok örömet szereztek neki unokái, akiket nagyon szeretett. Mindent megtett értük, fáradtságot nem kímélve sütötte és főzte kedvenc ételüket. A felnőtt hazatérő unokái mindig nála álltak meg először. Büszke dednagymamája volt öt kislánynak, akik sok örömet és boldogságot hoztak az életébe és akiknek ö példaképe volt. Pozitív személyisége, energikussága, kedvessége, segítőkészsége erőt adott a körülötte levőknek. Nyugodjon békében, emléke legyen áldott!

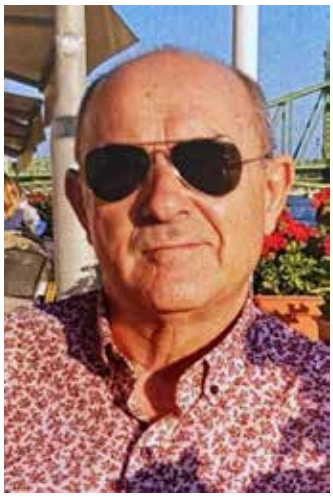

Farkas Lajos
1961–2022

Farkas Lajos 1961. augusztus 21-én született Belgrádban. Szülei Farkas Lajos és Erzsébet. Egy testvére van, László. Hertelendyfalván laktak, de néhány évre a magyarországi Szőregre költöztek. Lajos vegyész-technikusként dolgozott. 1986-ban házasodtak meg Ömböli Juliannával. Hat évvel később, 1992-ben ven-dégségbe érkeztek Svédországba de a délszláv háború miatt itt maradtak. Házasságukat az Örökkévaló három fiúgyermekkel áldotta meg, megszületett Zsolt, Attila és Árpád. 2005-ben cselgáncsklubot alapított. Nagyon szeretett cselgáncsozni. Västerås összes iskolájában ismerték mert mindegyikben tartott edzéseket. Nagy rajongója volt az Omega együttesnek, melynek tagjaival többször is személyesen találkozott. Egy-egy koncertért képes volt messze menni. Nagyon szeretett utazni, szerette Magyarországot és szülőföldjét, a Vajdaságot. Szívügyének tekintette az itteni magyarság összekovácsolását. Nagy álma volt, hogy a västerási magyarság egy összetartó erős közösséggé váljon. Ennek érdekében megszervezett egy futball csapatot, akik péntekenként összejöttek. Rendszeres résztvevő volt istentiszteleteinken. Nyugodjon békében, emléke legyen áldott!

Gera Katalin
1942–2021

Gera Katalin 1942 október 26-án született a volt Jugoszlávia területén fekvő Pancsovában. Életútjára gondolva elmondhatnánk, hogy nem volt megpróbáltatások és küzdelmek nélkül való. 1966-ban jött Svédországba, Malmöbe a bátyjával Urbánnal és kislányával Lilikével. 1979-ben költözött Ljungby-ba a gyermekeivel és férjével, akivel való házassága zátonyra futott. Később Gera Péter felesége lett, akivel nyugodt és boldog házasságban élt hosszú éveken keresztül Ljungbyben. Hívő asszony volt, aki virágokkal ékesítette és telepítette be környezetét. Négy éve kezdett betegeskedni, mely egyre inkább elhatalmasodott rajta, mígnem 2021 december 7-én elszólíttatott e földi világból. Nyugodjon békében, emléke legyen áldott!

SMÁPEK

SWISH-SZÁM: 123 648 7490

TÅNGAGÅRDE

SWISH-SZÁM: 123 455 0943

MEDGIVANDE

till avgiftshjälp
till Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige
(HOZZÁJÁRULÁS az
egyházfenntartási járulék levonásához
a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség javára)

Härmed ger jag mitt medgivande till avgiftshjälp till Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige att genom Skatteverket från och med nästa år och tillsvidare dra av 1 % kyrkoavgift beräknad på min kommunalt beskattningsbara förvärvsinkomst.

(Ezennel hozzájárulok, hogy a svéd Adóhivatal 1% -os levonást alkalmazzon jövedelmemből a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség javára)

Namn: _____
(Név)

Personnummer: _____ - _____
(Személyi szám)

Adress: _____
(Cím) Gata (Utca) / nr (Házszám)

Postadress: _____ _____
(Postai cím) Postnr (Irányítószám) Ort (Város)

_____ _____
Datum (Dátum) Underskrift (Aláírás)

Skicka medgivandet till (A hozzájárulást az alábbi címre kell elküldeni):
Ungerska Protestantiska Samfundets Pastorsexpedition, 523 98 HÖKERUM, Tångagärde 136
För att gälla kommande inkomstår måste medgivandet vara insänt **senast 31-e oktober året innan**.
(Ahhoz, hogy a következő évtől érvényes legyen, a hozzájárulást **legkésőbb folyó év október 31-ig** kell beküldeni.)

Medgivandet är giltigt till det återkallas. Blankett för återkallelse begärs från och sändes in till Pastorsexpeditionen:
A hozzájárulás visszavonásig érvényes. Felmondási űrlapot a Lelkészi Hivataltól lehet kérni és oda visszaküldeni:
Ungerska Protestantiska Samfundets Pastorsexpedition, 523 98 HÖKERUM, Tångagärde 136.

Information om statligt stöd i form av avgiftshjälp från Skatteverket, 1% avgift till trossamfund

Den Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige är ett registrerat trossamfund och är godkänt av regeringen för att du ska kunna betala din medlemsavgift via skattsedeln.

Lag (1998:1593) om trossamfund

1 § Bestämmelser om religionsfrihet finns i regeringsformen och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

2 § Med trossamfund avses i denna lag en gemenskap för religiös verksamhet, i vilken det ingår att anordna gudstjänst.

3 § Ingen är skyldig att tillhöra något trossamfund. Ett avtal eller löfte som strider mot denna bestämmelse är ogiltigt.

4 § Barn som har fyllt 12 år kan inte inträda i eller utträda ur ett trossamfund utan eget samtycke.

Statlig hjälp med avgifter till registrerade trossamfund

16 § Svenska kyrkan har rätt till hjälp av staten med bestämmande, debitering och redovisning av avgifter från dem som tillhör Svenska kyrkan samt med att ta in avgifterna. Även andra registrerade trossamfund kan beviljas sådan hjälp. Bestämmelser om förfarandet meddelas i särskild lag.

Regeringen beslutar att ett annat registrerat trossamfund än Svenska kyrkan skall få sådan hjälp. Regeringen får besluta att ett trossamfund som har beviljats hjälp inte längre skall få det. Hjälpen får lämnas endast till ett trossamfund som

1. bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på, och
2. är stabilt och har egen livskraft. Lag (1999:956).

Avgiftshjälp (uppbördshjälp)

1. Registrerade trossamfund kan få hjälp av staten (Skatteverket) med bestämmande, debitering och redovisa avgifter till trossamfundet. Det är regeringen som fattar beslut om avgiftshjälp.

Du som är medlem i något annat trossamfund än Svenska kyrkan kan betala din medlemsavgift via skattsedeln. Det innebär att arbetsgivaren gör ett förhöjt skatteavdrag i samband med löneutbetalningen och att Skatteverket sedan betalar ut medlemsavgiften till trossamfundet. Trossamfunden bestämmer själva hur hög avgiften (i procent) ska vara.

Hur samtycker du?

Du kan lämna ditt samtycke genom att fylla i och signera blanketten Medgivande till avgiftshjälp som ska skickas till pastorsexpeditionen. Samtycket gäller sedan tills vidare.

Om du vill ta tillbaka ditt samtycke eller säga upp ditt medlemskap måste du vända dig till trossamfundet och fylla i och signera blanketten Återkallelse. Du har rätt att få en skriftlig bekräftelse om när din återkallelse är registrerad hos trossamfundet.

Om du anser att du felaktigt har blivit tvungen att betala en avgift ska du i första hand vända dig till trossamfundet, som kan undersöka om det finns fel i samfundets rapportering till Skatteverket.

Om du och samfundet är överens om att avgiften ska tas bort skickar samfundet en rättelse till Skatteverket, som tar bort avgiften. I de flesta fall tar Skatteverket bort avgiften innan slutskattebeskeden skickas ut. Om slutskattebeskedet har skickats gör Skatteverket rättelser genom att räkna om den slutliga skatten.

Hur hanteras avgiften?

Avgiften hanteras som en skatt. Det innebär bland annat att den ingår i preliminär och slutlig skatt och tas ut för ett helt år i taget. Det är situationen den 1 november som avgör om du ska betala avgift till trossamfundet för det följande kalenderåret.

Skatteverket betalar ut avgiftspengarna till respektive samfund. Under inkomståret får samfundet ett förskott som slutregleras när beskattningen är klar. I början av december varje år skickar samfunden in en datafil till Skatteverket med personnummer på alla som ska betala avgift nästa år.

Samtycke som lämnas till trossamfundet fram till 1 november 2021 innebär att avgiften för inkomståret 2022 (som deklareras 2023 maj) betalas till trossamfundet.

Återkallelse blanketten för utträde som lämnas in fram till 1 november 2021 betyder att avgiften för inkomståret 2021 (som deklareras 2022 maj) betalas till trossamfundet. Avgiften för inkomståret 2022 (som deklareras 2023 maj) gör Skatteverket inget förhöjt skatteavdrag och någon avgift betalas inte till trossamfundet.

Tájékoztatás az 1%-os egyházfenntartói járulék levonásáról

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség a svéd kormány által elismert, bejegyzett vallási felekezet, így Ön az egyházfenntartási járulékát az adóbevallásán keresztül fizetheti.

Állami hozzájárulás az egyházfenntartási járulék kezelésére

Ez azt jelenti, hogy a Svéd Adóhivatal a felekezet javára 1%-os adólevonást alkalmaz az Ön jövedelméből.

Hogyan lehet hozzájárulni?

Hozzájárulását a lelkészi hivatalba küldendő Támogatási hozzájárulás űrlap kitöltésével és aláírásával adhatja meg. A hozzájárulás ezután visszavonásig érvényes.

Ha szeretné visszavonni hozzájárulását, vagy tagsági viszonyát meg kívánja szüntetni, fel kell vennie a kapcsolatot a felekezettel, és ki kell töltenie és alá kell írnia a Felmondási űrlapot. Önnek joga van írásos visszaigazolást kapni arról, hogy a visszavonás mikor került bejegyzésre a felekezetnél.

Ha úgy gondolja, hogy a járulék tévesen került levonásra, először is a felekezethez kell fordulnia, amely kivizsgálja, hogy hibás adatokat jelentett-e a svéd adóhivatalnak.

Ha Ön és az egyház egyetértenek abban, hogy a járulékot tévesen vonták le, a felekezet helyesbítést küld a Svéd Adóhivatalnak, amely korrekciót hajt végre.

Hogyan történik a járulék kezelése?

A járulékot adóként kell kezelni. Ez azt jelenti, hogy ezt az adóhivatal vonja le a bevallott személyi jövedelem alapján adóbevalláskor. Minden évben a november 1-jei állapot dönti el, hogy a következő naptári évre kell-e járulékot fizetni.

A 2021. november 1-ig leadott belépési nyilatkozat azt jelenti, hogy Ön először a 2022-es év jövedelmére vonatkozó járulékot fogja befizetni. (Ezt az adóbevallást 2023 májusában adja le az adóhivatalhoz.)

A 2021. november 1-ig benyújtott felmondási nyilatkozat azt jelenti, hogy Ön a 2021-es év jövedelmére vonatkozó járulékát még a felekezetnek fizeti be (ezt az adóbevallást 2022 májusában adja le az adóhivatalnak). A 2022-es év jövedelme után már nem fizet járulékot (ezt az adóbevallást 2023 májusában adja le az adóhivatalnak).

Veress (Gecse) Gizella
1926–2022

1926. május 22-én született Brassóban. Ha röviden jellemezni akarnám Gizkát, egy szó is elég lenne: családközpontúság. A családra irányult minden gondolata, családjáért élt és dolgozott egész életében. Józan ítélőképessége, rengeteg élettapasztalata és korlátlan segíteni akarása folytán mindenkor támaszunk volt nehéz helyzetünkben, de jó volt vele osztozni az örömökben is. Küzdelmes gyerekkora ellenére derekasan helyt állt az életben. A semmiből is képes volt számunkra élhetővé varázsolni a világot. Példás családanya, remek háziasszony és megbecsült, szeretett munkatárs volt. Aktív nagymamaként részt vett unokái nevelésében, ellátásukról gondoskodott, erre azokban a nehéz időkben bizony nagy szükség volt. A kitelepedésünkkel kapcsolatos zűrzavarban is megőrizte higgadtságát. Egy hadvezér veszett el benne, így éreztük időnként. Családja mellett a magyarsága volt számára a legfontosabb. Dél- Erdélyben a Trianon utáni magyargyűlölet közepette nőtt fel, megtapasztalva és látva annak megnyilvánulásait. A magyar történelem, amit az erdélyieknek nem tanítottak, mindig érdekelte, szívesen olvasott erről, és szerette, ha felolvasok neki régi krónikákból, leírásokból, különösen, ha azok szülővárosáról, Brassóról szóltak. Szeretetre éhes, tevékeny, hasznos, ezek a jelzők is illettek rá. Akkor volt elemében, amikor a család összegyűlt, és köztünk lehetett. Ha gondoskodhatott rólunk. Azt viszont nem szerette, ha terhére van másoknak. Nehezen viselte el, hogy testi gyengesége folytán segítségre szorul, épp ő, aki folyton másokat segített. Utolsó pillanatig is ép elmével, józanul ítélte meg a helyzetét. Látásának, hallásának fokozatos romlása miatt egyre inkább beszűkültek a lehetőségei, különösen azóta, hogy a mozgás is mind nehezebbé vált számára. A járvány kitörése előtt még nagyon szeretett kimozdulni otthonról, nem hagyott ki egyetlen családi rendezvényt sem, de koncertre, rendezvényekre, templomba is eljárt, kirándulásokon is részt vett, ha alkalma nyílt rá. Különösen szerette a közösen ünnepelt karácsonyokat, a születésnapokat. Az ünnepi asztalra kerülő finomságok nagy mestere volt, és amíg bírta, ő maga készítette el ezeket, bár az utolsó években már inkább csak irányította a sütés-főzést. A főzésben senki nem múlta felül. Minden tökéletes volt, amire rátette a kezét. Ugyanígy volt más dolgokban is, például nagyon ügyesen kötött, aminek gyakorlati hasznát vettük mindannyian. A dédunokáinak is kötött bébiholmikat, amíg az egyre romló látása és fájó keze engedte. A tárgyakhoz nem ragaszkodott. Megtanulta, hogy az életben nem ezek a fontosak, hanem az emberek. Együtt lenni, egymást segíteni, együtt sírni-kacagni. Ezek a lényeges dolgok. Szerette a játékot, a fejtörőket, a társasjátékokat. Míg jól látott, olvasni is szeretett, de a napi hírek, az időjárás, a sporteredmények és a politika is érdekelték. Rendkívüli számmemóriája volt, szinte hihetetlen, hogy ez egészen idős koráig megmaradt. Élményeiről szívesen mesélt. Volt is mit. Sokat utazott, még akkor is, amikor egy nyugati út másoknak csak álom volt. Megengedték, hogy a külföldön dolgozó fiát meglátogassa. Ali bejárta fél Európát, és ő szinte mindenütt meglátogatta. Mindenhol feltalálta magát, még ott is, ahol a nyelvet sem ismerte. Alaposan kihasználta az utazásait, elment mindenhová, ahová csak lehetett, megnézett minden néznivalót, hogy aztán nekünk, akik nem mehettünk, részletesen beszámoljon. A járvány kitörése után nehezen szokta meg, hogy hosszú hónapokig nem találkozhattunk, de a személyes együttlétet valamelyest pótolta a napi többszöri telefonbeszélgetés. Ilyenkor gyakran faggattam az életéről, sok-sok részletet megtudtam, amiről eddig nem beszélt. Lassan összeállt egy regényre való történet. Gizka élete. Kilencvenhat év. Közel egy évszázad. Mindent összevetve szép élete volt, mert családja közelében lehetett mindvégig. Még utolsó napjaiban is találkozhatott szerettei közül néhánnyal, és telefonon is sikerült mindenkivel beszélnie. Épp csak halála pillanatában nem volt mellette senki. Azt mondták, elaludt. Bizonyára így is történt. 2022. január 28-án hajnalban örökre távozott szerettei közül. Gyászolják fia, Aladár, lánya Mária-Magdolna, unokái: Indira, Ágota, Krisztina és Márk, dédunokái: Márton, Hunor, Theodor, Viktor, Lovisa, Ellinor és Edith, valamint további hozzátartozói és távolabbi családtagjai. Emléke legyen áldott! (Veress Mária Magdolna)

Az Új Kéve megjelenését támogatta

Evangélikus Egyház

Magyarország Kormánya

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség lapja
Az Északon élő magyarok ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik évente 4 szám
(Utkommer 4 nummer per år)

Nr. 1 årgång XXX. évfolyam 1. szám
April 2022 április
Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
a Protestáns Egyháztanács (Kyrkorådet)

Szerkesztő (Redaktör)**: Molnár-Veress Pál**
H–7720 PÉCSVÁRAD Szártetői út 2
Mobil: +46-70-602 29 68

E-mail: molnarveressp@gmail.com
Honlap (Websida): www.keve.se

Nyomda: DIGITALT TRYCK
504 68 Borås, Grönbogatan 5 Tel: +46–33–122410
Mail: madde@dtryck.se / www.dtryck.se

Példányszám (Upplaga) 600

Egyházfenntartási járulékot fizető tagjainknak
a lapot ingyen küldjük.
Az Új Kéve iránt érdeklődő más olvasóinkat kérjük,
tájékoztatást írásban kérjenek az
ujkeve@keve.se
e-posta címen.

Egyházi Közösségünk Plusgiro számlaszáma:
Ungerska Protestantiska Samfundet

Plusgiro 602047–3

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség
Gyülekezeti Otthona
TÅNGAGÄRDE,
az Egyházi Közösség által létrehozott
TÅNGAGÄRDE ALAPÍTVÁNY
(Stiftelsen Tångagärde Församlingsgård) kezelésében áll.

A TÅNGAGÄRDE ALAPÍTVÁNYT
az Egyháztanács által kinevezett
INTÉZŐBIZOTTSÁG vezeti:

világi elnöke a mindenkori főfelügyelő,
egyházi elnöke a mindenkori lelkész

Gondnoka **BÁN FERENC**
Mobil: +46–73–248 00 11
E-mail: tgg_hazkezeloseg@keve.se

a jegyző GÁL IMRE
a pénztáros KOVÁCS ANDREA
IT-felelős ifj, VASZI ÁRPÁD

A Gyülekezeti Otthon címe:
523 98 HÖKERUM Tångagärde 136

A Tångagärde Alapítvány Plusgiro számlaszáma:
Stiftelsen Tångagärde Församlingsgård

Plusgiro 25534–9

MÁS ÉSZAKI / BALTI ORSZÁGOKBAN ÉLŐ MAGYAR GYÜLEKEZETEK MEGBÍZOTT VEZETŐI
(A szolgálatot alkalmanként meghívott lelkész végzi)

ÉSZTORSZÁG – Tallinn
BÁN ISTVÁN
EE-75326 KARLA Ra vald, Harjumaa
Lodjapuu tee 10-1 Mobil: +372–50–696 42

FINNORSZÁG – Helsinki
SIKET-SZÁSZ CSABA
FIN-HELSINKI
Mobil: +358–40–849 17 59

új kéve Posttidning B
UNGERSKA PROTESTANTISKA SAMFUNDET
Returadress: 523 98 HÖKERUM Tångagärde 136

A novgorodi Szent Szófia székesegyház. II. Vlagyimir novgorodi fejedelem építtette 1045 és 1050 között.
A legenda szerint a festők összeszorított öklöllel ábrázolták Jézus alakját. Az érsek azt mondta nekik, hogy nyitott tenyérrel fessék fel Krisztust, de amikor másnap reggel visszatértek, a kezét csodával határos módon ismét összeszorítva találták. Ismétlődő erőfeszítések után egy hang a kupolából azt mondta, hogy hagyják így a képet, mert mindaddig, amíg Krisztus öklét összeszorítva tartja, addig a kezében tartja Novgorod sorsát is.

1054. július 16-án közösítette ki IX. Leó pápa küldöttsége Kerulariosz Mihály konstantinápolyi pátriárkát, a Bizánci Birodalom legfőbb egyházi méltóságát, miután az nem volt hajlandó elismerni a pápai főséget és a nyugati zsinatok határozatait. Mivel Mihály maga mögött tudhatta Bizánc támogatását, még ezen a napon ő is exkommunikálta (kiátkozta) a pápai követeket, így a kereszténység egy nyugati katolikus és egy keleti ortodox részre szakadt.

Az 1054 előtti egyház egy és oszthatatlan testnek számított, de a valóságban az ellentétek gyökerei már a Római Birodalom ideje óta a mélyben rejtőztek. A különbségekből eredő hitviták végigkísérték az egység évszázadait. A skizma görög kifejezés jelentése, hogy nem az igaz hit szellemében fogant tanítás. A viták során kialakult különbségeket tehát a felek úgy kezelték, mint a másik eltévelyedéseit. Hasonló eljárás alá kerültek többek között az ariánusok, a nesztoriánusok, vagy a monofiziták is. Az ortodoxia és a nyugati kereszténység ellentéte azonban politikai eredetű volt, ahol a több évszázados ellentétek csak ürügyként szolgáltak. 1965-ben VI. Pál pápa és I. Athenagorasz konstantinápolyi pátriárka visszavonta a kölcsönös kiközösítést, ezzel megteremtve a két egyház közötti megbékélés lehetőségét.

Tarján M. Tamás